

Vakuutusoikeuden suulliset käsittelyt ja asiantuntijalääkäreiden käyttö

Selvityksiä ja ohjeita 40/2017

Vakuutusosoikeuden suulliset käsittelyt ja asiantuntijalääkäreiden käyttö

Professori Matti Tolvasen ja yliopisto-opettaja Kimmo Malinin
selvitys oikeusministeriölle

Oikeusministeriö

ISBN: 978-952-259-617-8 (nid.)

ISBN: 978-952-259-619-2 (PDF)

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	29.9.2017	
Tekijät	Professori Matti Tolvanen ja yliopisto-opettaja Kimmo Malin		
Julkaisun nimi	Vakuutusosoikeuden suulliset käsittelyt ja asiantuntijalääkäreiden käyttö		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 40/2017		
Diaari/hankenumero	OM 3/014/2017	Teema	Selvityksiä ja ohjeita
ISBN painettu	978-952-259-617-8	ISSN painettu	1798-7059
ISBN PDF	978-952-259-619-2	ISSN PDF	1798-7067
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-619-2		
Sivumäärä	58	Kieli	suomi
Asiasanat	vakuutusosoikeus, oikeusturva		
Tiivistelmä <p>Professori Matti Tolvasen ja yliopisto-opettaja Kimmo Malinin oikeusministeriölle tekemä selvitys käsittelee suullisten käsittelyjen ja asiantuntijalääkärien lausuntojen käyttöä vakuutusosoikeudessa. Selvityksessä on arvioitu näiden merkitystä asianosaisten oikeusturvan kannalta. Selvityksessä on tarkasteltu vakuutusosoikeuden suullisia käsittelyjä ja asiantuntijalääkärilausuntoja koskevaa lainsäädäntöä sekä soveltamisessa noudatettuja käytäntöjä. Huomiota on kiinnitetty myös kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin.</p> <p>Selvityksessä todetaan, että suullisia käsittelyjä on syytä pitää vain silloin, kun siihen on asian selvittämiseksi tarvetta. Asioiden käsittely vakuutusosoikeudessa ei saa ruuhkautua suullisten käsittelyjen takia. Myös asian käsittely kohtuullisessa ajassa on osa oikeusturvaa. Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota tapauksiin, joissa lääketieteellisen näytön ollessa ristiriitaista, tulkinnanvaraista tai puutteellista suullisen käsittelyn järjestäminen voi olla tapauskohtaisesti aiheellista.</p> <p>Selvityksessä todetaan myös, että vakuutusosoikeuden ratkaisut, joihin on pyydetty ulkopuolinen asiantuntijalääkärilausunto, ovat laadukkaasti perusteltuja ja täyttävät muutoksenhakijoiden oikeusturvavaatimukset erittäin hyvin. Selvityksen tekijät katsovat, että lääketieteellisen selvityksen arviointi voisi olla tarvittaessa monipuolisempaa myös niissä tapauksissa, joissa vakuutusosoikeus ei ole pyytänyt ulkopuolista lääkärilausuntoa.</p>			
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	29.9.2017	
Författare	Professor Matti Tolvanen och universitetslektor Kimmo Malin		
Publikationens titel	Muntliga förhandlingar och användning av sakkunnigläkare vid försäkringsdomstolen (Vakuutusoikeuden suulliset käsittelyt ja asiantuntijalääkäreiden käyttö)		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation 40/2017		
Diarie-/projektnummer	OM 3/014/2017	Tema	Utredningar och anvisningar
ISBN tryckt	978-952-259-617-8	ISSN tryckt	1798-7059
ISBN PDF	978-952-259-619-2	ISSN PDF	1798-7067
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-619-2		
Sidantal	58	Språk	finska
Nyckelord	försäkringsrätt, rättsskydd		
<p>Referat</p> <p>Professor Matti Tolvanen och universitetslektor Kimmo Malin har på uppdrag av justitieministeriet gjort en utredning om muntliga förhandlingar och användningen av sakkunnigläkares utlåtanden vid försäkringsdomstolen. I utredningen har man bedömt vilken betydelse dessa har för parternas rättsskydd. Utredarna har bedömt lagstiftningen som gäller muntliga förhandlingar och användningen av sakkunnigläkares utlåtanden vid försäkringsdomstolen samt den nuvarande tillämpningspraxisen. Även Finlands internationella människorättsförpliktelser har beaktats.</p> <p>I utredningen konstateras att muntliga förhandlingar ska ordnas bara då detta är nödvändigt för att utreda ärendet. Muntliga förhandlingar får inte leda till att ärendena hopar sig vid försäkringsdomstolen, eftersom tryggheten av medborgarnas rättsskydd även förutsätter att ärendena behandlas inom en skälig tid. I utredningen lyfts fram att det i vissa fall kan vara motiverat att ordna muntlig förhandling också om den medicinska bevisningen är motstridig, tolkningsbar eller bristfällig.</p> <p>I utredningen konstateras också att försäkringsdomstolens avgöranden till vilka ett sakkunnigläkarutlåtande hade inhämtats var välmotiverade och uppfyllde kraven på ändringssökandenas rättsskydd utmärkt. Utredarna anser att man vid behov borde göra en mångsidigare bedömning av den medicinska utredningen även när det gäller sådana avgöranden till vilka försäkringsdomstolen inte har inhämtat ett externt läkarutlåtande.</p>			
Förläggare	Justitieministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Johdanto	8
2	Suullinen käsittely hallintolainkäytössä	11
2.1	Periaatteelliset lähtökohdat.....	11
2.2	Suullisen käsittelyn toimittamisen lainsäädännölliset perusteet hallintolainkäytössä.....	14
2.3	Suullisen käsittelyn tarpeellisuuden arvioinnin kriteereistä	20
3	Suulliset käsittelyt vakuutusosoikeudessa	24
3.1	EIT:n ratkaisukäytännön linjaukset	24
3.2	Korkeimman oikeuden linjauksista suullisten käsittelyjen suhteen	28
3.2.1	Lähtökohdat	28
3.2.2	KKO 2003:35.....	28
3.2.3	KKO 2014:8.....	29
3.2.4	KKO 2014:90.....	30
3.3	Analyysi järjestetyistä suullisista käsittelyistä vakuutusosoikeudessa	32
3.3.1	Yleiset lähtökohdat.....	32
3.3.2	Miksi suulliset käsittelyt on järjestetty?.....	33
3.3.3	Johtopäätökset järjestetyistä suullisista käsittelyistä.....	35
3.4	Analyysi ratkaisuista, joissa asianosaisen pyyntö suullisen käsittelyn toimittamisesta on evätty	36
3.4.1	Millaisista ratkaisuista on ollut kyse?	36
3.4.2	Johtopäätökset järjestämättömistä suullisista käsittelyistä.....	37
4	Päätöksenteon edellyttämä erityisasiantuntemus hallintolainkäytössä	39
4.1	Erityisasiantuntemuksen hankkimisen mahdollisuudet.....	39
4.2	Erityiskokoonpano.....	40
4.3	Ulkopuoliset asiantuntijalausunnot.....	43
5	Asiantuntijalääkäreiden käyttö vakuutusosoikeudessa	46
5.1	Yleiset lähtökohdat.....	46
5.2	Millaisissa asioissa asiantuntijalääkärilausuntoja käytetään?	49
5.3	Johtopäätökset asiantuntijalääkäreiden käytön osalta.....	53
	KUVIOT	55
	LÄHTEET	56

1 Johdanto

Vakuutusosoikeus on toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuin. Vakuutusosoikeudessa käsitellään asioita, jotka koskevat muun muassa henkilön oikeutta työeläkkeeseen, kansaneläkkeeseen, työttömyysetuuteen, palkkaturvaan, asumistukeen, opintotukeen, Kansaneläkelaitoksen maksamiin vammaisetuuksiin, sairausvakuutuslain mukaiseen etuuteen, kuntoutukseen sekä oikeutta korvaukseen työtapaturman, ammattitaudin, rikosvahingon, sotilasvamman tai sotilastapaturman perusteella. Vakuutusosoikeudessa käsiteltävät asiat määräytyvät edellä mainittuja eri etuuksia koskevan substanssilainsäädännön perusteella.

Vakuutusosoikeuden organisatorista perustaa säätelee oma normistonsa. Yleisellä tasolla vakuutusosoikeuden tehtävistä ja jäsenistä säädetään tuomioistuinlaissa (673/2016, jäljempänä TIL). Vakuutusosoikeuden päätösvaltaisuudesta ja asioiden käsittelystä vakuutusosoikeudessa säädetään oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetussa laissa (677/2016, jäljempänä VakOikKL).

Vakuutusosoikeus on suurelta osin muutoksenhakutuomioistuin. Suurimmassa osassa sen käsiteltäväksi kuuluvissa asioissa prosessin ensivaiheessa etuuslaitos, esimerkiksi KELA tai vakuutusyhtiö on tehnyt etuuspäätöksen, johon haetaan muutosta muutoksenhakulautakunnalta. Sosiaaliturvan alalla toimii viisi muutoksenhakulautakuntaa: sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta, opintotuen muutoksenhakulautakunta, työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta, tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta ja työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta.¹ Mikäli asianosainen on tyytymättömän muutoksenhakulautakunnan päätökseen, hänellä on mahdollisuus hakea muutosta lautakunnan päätökseen vakuutusosoikeudelta. Noin 90 % vakuutusosoikeuden käsiteltävistä asioista tulee tätä reittiä. Tiettyihin päätöksiin, esimerkiksi valtiokonttorin tekemiin rikosvahinkolain (1204/2005) mukaisiin päätöksiin haetaan muutosta suoraan vakuutusosoikeudelta.

¹ Vuoden 2018 alusta sosiaaliturvan ja työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnat olisi tarkoitus yhdistää sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnaksi. Ks. HE 74/2017 vp.

Vakuutusosoikeudessa käsiteltävissä asioissa leimallista on, että suuri osa niistä edellyttää juridisen osaamisen lisäksi lääketieteellistä osaamista. Vakuutusosoikeudessa onkin sekä lainoppineita jäseniä että lääkärijäseniä. Lisäksi tietyissä asiaryhmissä vakuutusosoikeuden kokoonpanoon kuuluu myös työoloja tai yritystoimintaa tuntevia asiantuntijajäseniä sekä sotilasvamma-asioita tuntevia asiantuntijajäseniä.

Vakuutusosoikeudellisissa asioissa rajanveto lääketieteen ja oikeustieteen välillä ei ole selväpiirteinen tai yksiselitteinen ja asioiden ratkaisu perustuukin osaksi oikeustieteelliseen ja osaksi lääketieteelliseen arviointiin. On arvioitu, että 60 % vakuutusosoikeudessa vuosittain käsiteltävistä asioista on lääketieteellistä erityisosaamista vaativia.² Tämän vuoksi oikeusvarmuuden onkin katsottu edellyttävän, että vakuutusosoikeuden ratkaisukokoonpanoon kuuluu lääkärijäsen. Kokoonpanoon kuuluvan lääkärijäsenen lisäksi vakuutusosoikeudella on mahdollisuus pyytää ulkopuolisia asiantuntijalääkärilausuntoja erikseen määrättyiltä vakuutusosoikeuden ulkopuolisilta asiantuntijalääkäreiltä.

Vakuutusosoikeus noudattaa prosessissaan hallintolainkäyttölakia (586/1996, jäljempänä HLL) Asian selvittämiseksi vakuutusosoikeudella on käytettävissään kaikki ne keinot, jotka hallintolainkäyttölaki hallintotuomioistuimille mahdollistaa. Asian selvittämiseksi voidaan järjestää suullinen käsittely, mutta käytännössä näitä järjestetään melko harvoin.

Tässä oikeusministeriön tilaamassa selvityksessä analysoidaan vakuutusosoikeuden (i) suullisten käsittelyjen järjestämisen käytäntöjä sekä (ii) asiantuntijalääkärilausuntojen pyytämistä ja niiden käyttämistä osana vakuutusosoikeusprosessia. Näitä kahta vakuutusosoikeusprosessin osa-aluetta tarkastellaan erityisesti muutoksenhakijan oikeusturvan näkökulmasta.

Selvityksen tekemistä varten selvittäjillä on ollut käytössään vakuutusosoikeuden oikeuskäytäntöä. Suullista käsittelyä koskevaan osuuteen selvityksen tekijät ovat analysoineet vuosilta 2007–2015 ne vakuutusosoikeuden ratkaisut, joissa on järjestetty suullinen käsittely ja vuodelta 2016 ne vakuutusosoikeuden ratkaisut, joissa on pyydetty suullista käsittelyä. Asiantuntijalääkäreitä koskevaa osuutta varten selvityksessä on analysoitu vuosilta 2014–2016 vakuutusosoikeuden ratkaisut, joissa on pyydetty asiantuntijalausunto vakuutusosoikeuden asiantuntijalääkäriltä tai lain aikaisemmin käyttämän terminologian mukaisesti lääkäriarajäseneltä.

Selvityksessä tarkastellaan lainopillisesti edellä mainittuun tarkasteluaineistoon tukeutuen suullisia käsittelyjä ja asiantuntijalääkärilausuntoja koskevaa lainsäädäntöä sekä

² HE 104/2014 vp, s. 15.

lainsäädännön soveltamisessa noudatettuja käytäntöjä. Analyysissä kiinnitetään huomiota myös asiaa koskeviin Suomen kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin.

Selvityksessä arvioidaan mahdollisuuksia lisätä suullisen käsittelyn ja asiantuntijalääkärilausuntojen käyttöä muutoksenhakijan oikeusturvan ja asioiden viivytyksettömän käsittelyn näkökulmista.

Selvityksessä lähdetään liikkeelle suullisen käsittelyn yleisistä periaatteissa hallintolainkäytössä (jakso 2), josta edetään vakuutus oikeuden ratkaisukäytännön yksityiskohtaiseen tarkasteluun (jakso 4). Tämän jälkeen selvityksessä tarkastellaan tuomioistuimen käytettävissä olevan asiantuntijatiedon yleisiä rakenteita hallintolainkäytössä (jakso 4), josta siirrytään vakuutus oikeuden asiantuntijalääkäreiden käyttöä koskevaan yksityiskohtaiseen tarkasteluun (jakso 5). Selvityksen keskeisimmät johtopäätökset ovat jaksojen kolme ja viisi alla omina alajaksoinaan.

2 Suullinen käsittely hallintolainkäytössä

2.1 Periaatteelliset lähtökohdat

Riita- ja rikosasiat

Riita- ja rikosasioissa suullisen käsittelyn järjestämisen keskeisin tavoite on se, että tuomioistuimella olisi käytettävissään luotettavin mahdollinen todistusaineisto. Näissä asioissa on kysymys menneistä tapahtumista, todistelun avulla haetaan vastausta siihen, mitä on todella tapahtunut. Merkittävä osa näytöstä perustuu tapahtumapaikalla olleiden havaintoihin. Näistä havainnoista pyritään saamaan selkoa henkilöitä kuulemalla. Todistelu tuomioistuimissa on vuorovaikutusta asianosasten, todistajien ja tuomioistuimen välillä.

Riita-asioissa on lisäksi vahva sovinnon hakemisen elementti: prosessissa pyritään asianosaisten vaatimuksia ja vastauksia toisiinsa lähentämällä kompromissiratkaisuun. Sovittelu onnistuu luonnollisesti parhaiten osapuolten suullisessa vuorovaikutuksessa, jossa osapuolet voivat suhteellisen vapaasti reagoida toistensa tarjouksiin.

Rikosasioissa suullinen käsittely kytkeytyy oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ideaan. Varsin yleisesti katsotaan, ettei ole oikeudenmukaista tuomita ihmistä ainakaan pitkään vapausrangaistukseen ilman, että tuomioistuin on kuullut syytettyä henkilökohtaisesti. Suullisuus toteutuu parhaiten siten, että kuultavat esittävät lausumansa välittömästi asian ratkaiseville tuomareille.

Riita- ja rikosasioissa suullisen kuulemisen perinne ei ole mitenkään suoraviivainen. Ennen 1990-lukua prosessi perustui pitkälti kirjalliseen muotoon saatetun aineiston varaan, vaikka etenkin rikosasioissa vastaajan henkilökohtainen läsnäolo oikeudenkäynnissä oli pääsääntönä. Oikeudenkäyntimenettelyjä 1990-luvulla uudistettaessa

keskeisenä ideana oli suullisuuden lisääminen sekä riittävä rikosasioissa. Kuluvan vuosituhatosen alusta lähtien kehitys on ainakin rikosasioissa kulkenut vaihteeksi päinvastaiseen suuntaan. Käräjäoikeuksissa on laajalti omaksuttu kirjallinen rikosprosessi ja kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen nykyisestäänkin on poliittisessa harkinnassa. Keskeisin syy kirjallisen menettelyn paluuseen on ollut kustannusten vähentämisen pyrkimys. Kirjallinen menettely on nopeampaa ja halvempaa kuin suullinen. Kirjallisen menettelyn laajentamisessa on kuitenkin rajansa, etenkin vakavissa rikosasioissa suullisen käsittelyn tuomasta vuorovaikutteisuudesta ei ole varaa tinkiä.

Hallintolainkäyttö

Oikeus suulliseen käsittelyyn eli suullisuusperiaate voidaan kaikissa prosessimuodoissa nähdä oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä turvaavana ihmis- ja perusoikeutena. Hallintolainkäytön lähtökohtana kuitenkin on, että menettely on perusmuodoltaan kirjallista. Suullinen käsittely ei olekaan hallintolainkäytössä pääsääntö, vaan käytännössä poikkeus, ja sen mahdollinen toimittaminen on tuomioistuimen harkinnassa. Hallintolainkäyttölain mukaan asian selvittämiseksi toimitetaan tarvittaessa suullinen käsittely (HLL 37–38 §), ja tuomioistuin voikin niin tarpeelliseksi katsoessaan toimittaa suullisen käsittelyn ilman asianosaisen vaatimusta. Asianosaisen vaatimuksesta suullinen käsittely on kuitenkin toimitettava silloin, kun suullista käsittelyä ei katsota ilmeisen tarpeettomaksi. Hallintolainkäytössä asioiden luonteen on tosin usein arvioitu olevan sellainen, että se käy ilmi kirjallisesta aineistosta siten, että suulliselle käsittelylle ei viran puolesta järjestettynä ole tarvetta, tai asianosaisen pyytäessäkin se on ilmeisen tarpeetonta.

Käytännössä hallintotuomioistuimissa on esimerkiksi ajanjaksolla 2004–2016 toimitettu suullinen käsittely ainoastaan noin 2–3 prosentissa kaikista vuosittain käsiteltävistä asioista. Esimerkiksi kontradiktorisuuden periaatteen voisi kuitenkin nähdä edellyttävän sitä, että suullisia käsittelyjä toimitettaisiin enemmän myös hallintoprosessissa. Suullisen käsittelyn toimittaminen ei tuolloin saisi kuitenkaan olla tuomioistuimen prosessinjohtolta passiivista eli suullinen käsittely ei sinällään toteuta kontradiktorisuutta, jos tuomioistuin ei ole prosessinjohtossa aktiivinen.

Hallinnon lainalaisuus, tehokkaan oikeussuojan vaatimus, joutuisuus, hallintoasioiden indispositiivinen luonne ja julkinen intressi aiheuttavat osiltaan sen, että aineellisen oikeuden tavoittelu menee hallintolainkäytössä yleisiin tuomioistuihin verrattuna tietyllä tavalla enemmän muodon tavoittelun edelle. Esimerkiksi suullinen käsittely ei ole hallintolainkäytössä samalla tavalla itseisarvo kuin se on yleisissä tuomioistuimissa. Yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävissä riita- ja rikosasioissa noudatetaan suullisuuden, välittömyyden ja keskityksen perusperiaatteita. Suullisella käsittelyllä tarkoitetaan oikeudenkäyntimateriaalin esittämistä oikeudelle suullisesti ja välittömyydellä asian esittämistä ratkaisevalle tuomioistuimelle. Keskittäminen edellyttää puolestaan asian

ratkaisuun vaikuttavan materiaalin esittämistä yhtäjaksoisessa käsittelyssä. Hallintolainkäytössä menettely on kuitenkin erityyppistä. Siitä huolimatta, että hallintolainkäytöillä on pyritty lisäämään suullisten käsittelyjen toimittamista, tarkoituksena on kuitenkin edelleen ollut menettelyn perusmuotona säilyttää kirjallinen prosessi, jonka lisänä voi olla suullinen käsittely. Hallintolainkäytössä ei olekaan käytössä yleisissä tuomioistuimissa käytössä olevaa keskitettyä suullista pääkäsittelyä, sillä hallintolainkäyttöviranomaisen ratkaisun pohjana ei ole ainoastaan suullisessa käsittelyssä esitetty aineisto.

Estettä ei kuitenkaan ole sille, että koko käsittely tiivistyy suulliseen käsittelyyn myös hallintolainkäytössä esimerkiksi kiireellisissä asioissa. Aktiivisen ja asianmukaisen prosessin johdon näkökulmasta myös hallintoprosessissa voisikin korostaa aikaisempaa enemmän oikeudenkäynnin suullisuutta, välittömyyttä ja keskittämistä. Virallisperiaatteella voi olla vaikutusta siihen, toimittaako tuomioistuin asiassa suullisen käsittelyn viran puolesta tai asianosaisen vaatimuksesta, vai ratkaiseeko se asian pelkästään kirjallisen aineiston perusteella tai kirjallisen aineiston ja mahdollisen muun aineiston perusteella.

Suullinen käsittely ei kuitenkaan ole pelkästään virallisperiaatteen konkretisoima ilmentymä. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti voi tietyissä tilanteissa edellyttää, että suullinen käsittely on toimitettava jo pelkästään sillä perusteella, kun asianosainen sitä perustellusti vaatii eli tilanteessa, kun suullisen käsittelyn toimittaminen ei ole ilmeisen tarpeetonta. Kaksiasianosaissuhteen ja määräämisvallan korostuminen asiar ryhmän käsittelyssä vierittää kuitenkin käytännössä usein asian selvittämistä oikeudenkäynnin osapuolille. Tällaisissa tilanteissa suullisen käsittelyn toimittamisen voi usein katsoa edellyttävän osapuolten nimenomaista asiallisesti perusteltua vaatimusta.

Kirjallista menettelyä on perusteltu muun muassa asioiden laadulla. Lisäksi vaatimukset menettelyn nopeudesta, halpuudesta ja yksinkertaisuudesta sekä siitä, että yksityinen voi usein itse henkilökohtaisesti hoitaa asiansa, on katsottu puoltavan suullisen käsittelyn tarpeellisuuden erillistä harkintaa ja huomion kiinnittämistä myös asianosaisten mielipiteisiin.

Suullinen käsittely voi kuitenkin joka tapauksessa olla hyvin tarpeellinen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvamekanismi myös hallintolainkäytössä. Menettelyllisen itseisarvon ohella suullisuusperiaatteen toteutuminen mahdollistaa muidenkin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteiden, kuten avoimuuden, riippumattomuuden ja tehokkuuden toteutumista sekä voi lisätä edellytyksiä oikeaan asiaratkaisuun päättymiseen. Lisäksi suullisessa käsittelyssä voidaan muutoinkin välittömästi, joustavasti ja nopeasti selvittää asiaan liittyviä seikkoja.

2.2 Suullisen käsittelyn toimittamisen lainsäädännölliset perusteet hallintolainkäytössä

Perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta. Säännöksen eräänä taustana on Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18–19/1990) 6(1) artikla, jossa säännellään jokaisen oikeudesta kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyyttestä. Artiklan sisältämät vaatimukset ja sitä koskeva ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö on pyritty ottamaan huomioon aikoinaan hallintolainkäyttölain sääntelyssä ja nykyään sen soveltamisessa. Ratifioidessaan ihmisoikeussopimuksen Suomi teki 6(1) artiklaan suullista käsittelyä koskevan varauksen, mutta hallintolainkäyttölain tultua voimaan suullista käsittelyä koskeva varaus poistettiin asteittain.

Vuonna 1996 säädetyn hallintolainkäyttölain tavoitteena oli lisätä suullisia käsittelyjä hallintotuomioistuimissa. Suullisten käsittelyjen toimittaminen oli mahdollista jo ennen hallintolainkäyttölakia, mutta käytännössä niiden pitäminen oli kuitenkin hyvin harvinaista.

Hallintolainkäyttölain säätämisen aikoihin 1990-luvun puolella välissä yleisten hallintotuomioistuinten toimittamia (silloin lääninoikeudet ja KHO) suullisia käsittelyjä järjestettiin Suomessa vuosittain ainoastaan joitakin kymmeniä. Hallinto-oikeuksien käsitteilyt ovat olleet ja ovat edelleen pääsääntöisesti kirjallisia käsittelyjä siitäkin huolimatta, että suullisten käsittelyjen lukumäärä on kasvanut merkittävästi kahden viimeisen vuosikymmenen aikana.

Hallintolainkäyttölain 37 §:n 1 momentin mukaan asian selvittämiseksi toimitetaan tarvittaessa suullinen käsittely. Siinä voidaan kuulla asianosaisia, viranomaista, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä. Tällöin tuomioistuin voi tarpeelliseksi katsoessaan toimittaa suullisen käsittelyn niin sanotusti viran puolesta ilman, että asianosaiset sitä vaativat. Lain 38 §:n mukaan suullinen käsittely on kuitenkin lähtökohtaisesti toimitettava, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Hallintolainkäyttölaki ei kuitenkaan varsinaisesti jakaudu tuomioistuimen viran puolesta toimitamaan ja asianosaisen vaatimuksesta toimitettavaan suulliseen käsittelyyn.

Hallintolainkäyttölain 37 § on tuomioistuimia koskeva yleissäännös, joka ei aseta täsmällistä velvollisuutta, mutta lähtee siitä, että suullinen käsittely toimitetaan aina, kun se katsotaan tarpeelliseksi asian selvittämisen kannalta. Tuolloin harkinnassa otetaan huomioon, kuinka suuri todennäköisyys on, että suullisesta käsittelystä on hyötyä asian selvittämiseksi eli säännöksen mukaan suullinen käsittely ei ole välttämätön kaikissa niissä tilanteissa, joissa siitä on vähänkin hyötyä.

Tuomioistuimen harkintamahdollisuus ei kuitenkaan merkitse sitä, että tuomioistuin saisi täysin vapaasti päättää suullisen käsittelyn toimittamisesta. Säännöstä ei ole muotoiltu siten, että asiaa käsittelevä tuomioistuin ”voi toimittaa”, vaan että suullinen käsittely ”toimitetaan

tarvittaessa”. Kysymys on tuomioistuimen velvollisuudesta huolehtia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisesta.

Käytännössä hallinto-oikeudet toimittavat suullisia käsittelyjä viran puolesta eli ilman asianosaisen vaatimusta erityisesti lastensuojeluasioissa. Muissa asiaryhmissä suullisten käsittelyjen toimittaminen viran puolesta on harvinaisempaa. Muissa asiaryhmissä viran puolesta suullisia käsittelyjä on järjestetty muun muassa mielenterveys- ja ulkomaalaisasioissa (oleskelulupa-asioissa). Kyseisissä asiaryhmissä onkin moniin muihin hallinto-oikeuksissa käsiteltäviin asiaryhmiin verrattuna nähtävissä vastaavanlaisia erityisiä merkityksiä asianosaisen oikeusturvan kannalta kuten lastensuojeluasioissa.

Hallintolainkäyttölain 37 §:n 2 momentin mukaan suullista käsittelyä voidaan rajoittaa siten, että se koskee ainoastaan osaa asiasta, asianosaisten käsitysten selvittämistä tai suullisen todistelun vastaanottamista, tai rajoittaa muulla vastaavalla tavalla. Koska suullinen käsittely on täydentävä selvityskeino, sitä voidaan rajoittaa. Suullisia käsittelyjä rajoitetaan hallinto-oikeuksissa jonkin verran, mutta selvästi yleisempää on toimittaa suullinen käsittely ilman erityisiä rajoituksia.

Suullinen käsittely pyritään toimittamaan yhtenäisesti saman päivän tai peräkkäisten päivien aikana. Minkäänlaista estettä ei ole useammallekin käsittelylle, jolloin ensimmäistä käsittelyä voitaisiin pitää esimerkiksi eräänlaisena valmisteluistuntona, jossa pyrittäisiin selkeyttämään riidan kohteita. Käytännössä suullinen käsittely pidetään lausuntojen, vastineiden ja muiden asiakirjojen lähettelyn jälkeen, jotta suullisessa käsittelyssä olisi oikeudenkäyntiaineisto käytettävissä ja siten kommentoitavissa mahdollisimman kattavasti. Estettä ei kuitenkaan ole sillekään, että vielä suullisen käsittelyn jälkeenkin kirjelmöidään. Näin voi olla tilanne, jos suullisessa käsittelyssä tulee esimerkiksi uutta kirjallista selvitystä, johon toinen tai molemmat osapuolet haluavat tutustua rauhassa ja esittää sen jälkeen näkemyksensä. Lisäksi tuomioistuimelle voi herätä kysymyksiä vielä suullisen käsittelyn jälkeenkin ennen lopullisen päätök-

sen tekoa. Käytännössä lisäselvitystä on pyydetty viranomaisilta ja asianosaisilta vielä suullisen käsittelyn jälkeenkin esimerkiksi mielenterveys- ja lastensuojeluasioissa.

Hallintolainkäyttölain 38 §:n 1 momentin mukaan hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely myös, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Sama koskee korkeinta hallinto-oikeutta sen käsitellessä valitusta hallintoviranomaisen päätöksestä. Säännöstä sovelletaan vain tuomioistuimissa. Säännöksen soveltaminen muussa lainkäyttöviranomaisessa edellyttää muussa laissa olevaa viittaussäännöstä.

Korkeimmalla hallinto-oikeudella on säännöksen mukaan velvollisuus toimittaa suullinen käsittely asianosaisen vaatimuksesta vain silloin, kun se käsittelee valitusta suoraan hallintoviranomaisen päätöksestä, koska tuolloin korkein hallinto-oikeus on ensimmäinen tuomioistuinaste. Säännöksen on katsottu koskevan vain valittamista, eikä sen siten ole katsottu koskevan ylimääräistä muutoksenhakua.

HE 217/1995: ”Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella voidaan päätellä, että suulliseen käsittelyyn ei välttämättä ole toisessa tuomioistuinasteessa aivan saman laajuista oikeutta kuin ensimmäisessä asteessa. Niin kuin erityisesti ihmisoikeustuomioistuimen tapauksesta *Helmers Andersson ja Fejde* (EIT 1991) käy ilmi, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettua vaatimusta suullisen käsittelyn toimittamisesta toisessa tuomioistuinasteessa on tarkasteltava ottamalla huomioon kansallisen tuomioistuinprosessin erityispiirteet. Kansallista prosessia on arvioitava kokonaisuutena ja huomiota on kiinnitettävä muutoksenhakuasteen rooliin siinä.”

Hallintolainkäyttölain 38 §:n 1 momentti on tärkeä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttamiseksi. Asianosainen voi kokea suullisen käsittelyn tarpeelliseksi asian selvittämisen kannalta tai sen vuoksi, että asia on hänelle tärkeä tai että hän pystyy paremmin ymmärtämään asian suullista kuin kirjallista käsittelyä. Lisäksi asianosaiselle voi olla helpompaa ilmaista itseään suullisesti kuin kirjallisesti.

KHO 30.4.2012 t. 1060: Hallinto-oikeudessa oli ollut kysymys siitä, oliko oleskelulupa Suomen kansalaisen B:n kanssa solmitun avioliiton eli perhesiteen perusteella voitu jättää myöntämättä sen vuoksi, että oli perusteltua aiheita epäillä ulkomaalaisen A:n tarkoituksena olleen maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen, eli oliko A hakenut oleskelulupaa perusteella, joka ei vastannut maahantulon tai maassa oleskelun todellista tarkoitusta. Kun otettiin huomioon, että kysymys avioliiton luonteesta oli ollenainen oleskeluluvan edellytyksiä koskevassa harkinnassa, sekä A:n esittämä yksilöity henkilötodistelu ja sen tarkoitus, hänen vaatimansa suullinen käsittely hallinto-oikeudessa ei ollut ollut ilmeisen tarpeeton sillä tavoin kuin hallinto-

lainkäyttölain 38 §:n 1 momentissa tarkoitetaan. Hallinto-oikeuden ei näin ollen olisi tullut hylätä A:n vaatimusta suullisen käsittelyn toimittamisesta.

Hallintolainkäyttölain 38 §:n tarkoituksena on varmistaa, että lainsäädäntömme vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6(1) artiklan asettamia vaatimuksia. Tämä perustuu siihen, että mahdollisuus esittää suullisesti näkemyksensä suoraan tuomareille on *prosessuaalinen oikeus*, joka voidaan nähdä olennaisena osana oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Hallintolainkäyttölain säännös on käytännössä vieläpä ikään kuin laajempi kuin ihmisoikeussopimuksen asettama edellytys, koska se ei ihmisoikeustuomioistuimen toimivallan tavoin rajoitu ainoastaan tietynlaisiin hallintoasioihin. Tätä lähtökohtaa ei ole kuitenkaan syytä ymmärtää liian muodollisesti ja laajasti.

KHO 2007:68: Asiassa korkein hallinto-oikeus arvioi hallintolainkäyttölain 38 §:n 1 momentin ja ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan välistä suhdetta toden, ettei lain sanamuodosta tai lainvalmisteluasiakirjoista ole katsottu olevan johdettavissa sellaista päätelmää, että hallintolainkäyttölain 38 §:n 1 momentti asettaisi ihmisoikeussopimuksen 6 artiklasta johtuvia vähimmäisvaatimuksia pidemmälle meneviä oikeusturvavaatimuksia suullisen käsittelyn järjestämisestä päätettäessä.

Tuomioistuimen on osana oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä huolehdittava suullisen käsittelyn järjestämisestä tarvittaessa jo viran puolesta. Tästä huolimatta pääosin kirjallisesti ratkaistavissa hallinto-oikeusasioissa voidaan usein asettaa oikeudenkäynnin asianosaiselle edellytys esittää vaatimus suullisesta käsittelystä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi tapauksessa *Håkansson ja Sturesson v. Ruotsi* (EIT 1.3.1990), että kun muutoksenhaku hovioikeudessa koski sellaista asiaa, joka tavallisesti käsitellään ilman suullista pääkäsittelyä, valittajan voitiin odottaa pyytävän suullisen käsittelyn pitämistä, jos hän olisi katsonut sen tarpeelliseksi. Tapauksessa oli kyse asiasta, jota käsiteltiin Ruotsin yleisessä tuomioistuimessa. Siitä voinee kuitenkin tehdä tulkintoja Suomen hallintolainkäytön piirissä.

Hallintolainkäyttölain 38 §:n 3 momentin mukaan suullista käsittelyä pyytäneen asianosaisen on ilmoitettava, minkä vuoksi suullisen käsittelyn toimittaminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän esittäisi suullisessa käsittelyssä. Kun tässä yhteydessä huomioidaan tapaus *Håkansson ja Sturesson v. Ruotsi*, yksityisen asianosaisen yksilöidyn ja perustellun vaatimuksen korostaminen edellytyksenä suullisen käsittelyn toimittamiselle ei vaikuttaisi ihmisoikeustuomioistuimen mukaan sinällään vaarantavan oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Joissakin tilanteissa voi kuitenkin ajatella esiintyvän ihmisoikeuksista ja virallisperiaatteesta kumpuavia vaatimuksia sille, että tuomioistuimen ei tulisi voida edellyttää erityisiä perusteita vaatimukselle. Huomionarvoista tosin on, että tuomioistuinhan voi ja tietyllä tavalla ohjausvelvollisena sen tuleekin tarvittaessa pyytää vaatimuksen esittänyttä täydentämään vaatimustaan tältä osin. Suullinen

käsittely voidaan joka tapauksessa toimittaa pelkän vaatimuksen perusteella ja siten lain 38 §:n 3 momentin perusteluvollisuutta ei käytännössä pidetä ehdottomana muotomääräyksenä, joka sellaisenaan johtaisi, velvoittaisi tai oikeuttaisi aina perusteluiden puuttumistilanteissa suullista käsittelyä koskevan pyynnön hylkäämiseen. Tällöin on kuitenkin lisäksi huomioitava, että asianosaisen perustelujen puutteella alemmassa tuomioistuinasteessa saattaa olla asiassa merkitystä siten, että vasta ylemmässä asteessa esitetyt perustelut eivät enää ”pelasta” tilannetta.

KHO 25.9.2009 t. 2339: Korkein hallinto-oikeus totesi, että perustuslain 21 §:ssä turvattu oikeudenmukainen oikeudenkäynti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleen valossa tulkittuna edellyttää, että jos tahdosta riippumaton psykiatrinen sairaalahoido kestää pitkään, hallinto-oikeuden on valittajan hallintolainkäyttölain 38 §:n nojalla tekemästä vaatimuksesta pidettävä kohtuullisin määräajoin suullinen käsittely. Koska valittaja ei kuitenkaan ollut perustellut hallinto-oikeudelle tekemäänsä suullista käsittelyä koskevaa pyyntöä siten kuin valituksessa korkeimmalle hallinto-oikeudelle oli esitetty, hallinto-oikeus oli esittämillään perusteilla voinut jättää suullisen käsittelyn pitämättä.

Lain 38 §:n 1 momentin mukaan suullinen käsittely on toimitettava, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ei ole katsottu vaarantuneen siitä syystä, että julkisella toimijalla ei säännöksen sanamuodon mukaan ole vastaavaa oikeutta vaatia suullisen käsittelyn toimittamista. Oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen mukaan oikeus vaatia suullista käsittelyä on nimenomaan yksityisellä asianosaisella. Tällainen rajoitus on mahdollinen myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa koskevan oikeuskäytännön nojalla. Julkisen asianosaisen oikeuden tai velvollisuuden ei ole katsottu muodostavan asiassa sellaista intressiä, jota varten oikeudenmukainen menettely edellyttäisi suullista käsittelyä pelkästään julkisyhteisön vaatimuksen johdosta. Edellä mainittua yksityisen asianosaisen oikeutta ei ole ainakaan hallintolainkäyttölain 38 §:n 2 momentin sanamuodon mukaan myöskään silloin, kun suullista käsittelyä pyytäneen asianosaisasema perustuu kunnan tai muun yhteisön jäsenyyteen. Mikäli oikeudenkäynnin julkinen osapuoli eli viranomainen pyytää suullisen käsittelyn järjestämistä, on hallinto-oikeuden arvioitava asiaa hallintolainkäyttölain yleissäännöksen eli HLL 37 §:n perusteella, mikä tarkoittaa sitä, että hallinto-oikeudella on tietyllä tavalla lain mukaan laajempi harkintavalta kuin lain 38 §:n mukaisessa tilanteessa sen suhteen, toimittaako hallinto-oikeus suullisen käsittelyn vai ei.

Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan lain 38 §:n 1 momentin mukaan *jättää toimittamatta*, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti, tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. Säännös lähtee siitä, että kyseessä tulisi olla edes osiltaan aito ja todellinen riita, ja että asianosaisella

tulisi olla oikeusturvan tarve, jotta suullisen käsittelyn toimittaminen olisi järkevää ja mielekästä.

KHO 2007:68: Korkein hallinto-oikeus katsoi, että verovelvollisen veronkorotusta koskevan valitusasian yhteydessä esittämää suullisen käsittelyn järjestämistä koskevaa pyyntöä hallintolainkäyttölain mukaisesti ratkaistaessa oli otettava huomioon myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla ja sitä koskeva Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö. Sen perusteella, mitä A oli asiassa esittänyt ja mistä seikoista hän oli halunnut tulla hallinto-oikeudessa suullisesti kuulluksi, ja kun toisaalta otettiin huomioon ne yksityiskohtaiset perusteet, joihin nähden hallinto-oikeus oli päättänyt jättää suostumatta A:n suullista käsittelyä koskevaan pyyntöön, korkein hallinto-oikeus katsoi, että asiassa ei ollut ollut kysymys sellaisista asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisistä uskottavuuskysymyksistä, jotka olisivat edellyttäneet asian saattamista suulliseen käsittelyyn, ja asia oli tässä tilanteessa voitu ottaa ratkaistavaksi yksinomaan kirjallisen aineiston perusteella. Asiassa ei ollut jäänyt varteenotettavaa epäilyä siitä, että A:n oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin olisi tullut tältä osin loukatuksi. Edellä todettuun nähden ei asian ratkaisemisen kannalta ollut annettava painoarvoa yksinomaan suoritettavaksi määrättyjen veronkorotusten sinänsä huomattavalle määrälle. Korkein hallinto-oikeus katsoi, ottaen huomioon hallintolainkäyttölain 38 §:n1 momentin, että hallinto-oikeus oli voinut vastoin A:n pyyntöä jättää asiassa toimittamatta suullisen käsittelyn sillä perusteella, että suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. Tämän vuoksi hallinto-oikeuden päätöksen lopputulosta ei ollut syytä muuttaa suullista käsittelyä koskevalta osalta.

Mikäli valitus hyväksytään jo kirjallisesti, vaadittu suullisen käsittelyn toimittaminen on usein ilmeisen tarpeeton. Lisäksi suullista käsittelyä ei ole tarpeen toimittaa vähäpätöisissä asioissa tai laadultaan sellaisissa asioissa, jotka ratkeavat selvästi kirjallisen aineiston perusteella, jolloin suullisesta käsittelystä ei ole hyötyä eikä yksityisen oikeusturvan voida sitä silloin katsoa edellyttävän. Mikäli tuomioistuin ei vaatimuksesta huolimatta toimita suullista käsittelyä, on sen perusteltava kielteinen päätös joko väli päätöksellä tai pääasian yhteydessä.

Korkein hallinto-oikeus on useita kertoja kumonnut hallinto-oikeuksien päätöksiä olla järjestämättä suullinen käsittely joko sen vuoksi, että korkeimman hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan suullisen käsittelyn järjestäminen on 1) asiallisesti tarpeen, tai 2) jo siksikin, kun hallinto-oikeus ei ole perustellut kielteistä päätöstään muuten kuin toteamalla, että se on ilmeisen tarpeeton. Käytännössä lyhyt toteaminen suullista käsittelyä koskevan vaatimuksen hylkäämisestä on kuitenkin varsin perustellusti riittänyt tilanteissa, joissa valittajan vaatimus on hyväksytty.

2.3 Suullisen käsittelyn tarpeellisuuden arvioinnin kriteereistä

Kansallisten säännösten ja oikeuskäytännön ohella erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö ovat nousseet merkittävään asemaan, kun suullisten käsittelyjen tarpeellisuutta on arvioitu Suomen hallintotuomioistuimissa.

Suomen Euroopan unionin jäsenyyden myötä myös EU-oikeuden merkitys kasvaa ja syvenee kansallisissa prosessikysymyksissä. Tämä siitakin huolimatta, että perinteisesti Euroopan unionissa ei ole pyritty harmonisoimaan kansallisten oikeusprosessien menettelytapoja, vaan keskitytty Euroopan unionin eri elimissä käytettävien prosessien kehittämiseen ja huolehtimaan siitä, että kansallisesti valitut prosessitavat eivät estä tai vaikeuta eurooppaoikeuden toteutumista (kansallisten prosessien *vastaavuus- ja tehokkuusvaatimukset*). Autoverotusta koskevassa ylimääräisessä muutoksenhakuasiassa korkein hallinto-oikeus arvioi eurooppaoikeudellisten periaatteiden sisältöä ja merkitystä. Kysymys oli EU-oikeuden vastaisesti perityn autoveron palautusvaatimuksesta.

KHO 2010:45: Palautusvaatimukseen sovelletaan unionin tuomioistuimen vaikiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti sekä tehokkuus- että vastaavuusperiaatetta. Silloin kun asiasta ei ole annettu EU-oikeuden säännöksiä, kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä voidaan määrittää toimivaltaiset viranomaiset tai tuomioistuimet ja antaa menettelysäännöt oikeussuojakeinoista, joilla turvataan EU-oikeuteen perustuvat vaatimukset. Nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (*vastaavuusperiaate*) eivätkä ne saa olla sellaisia, että EU-oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (*tehokkuusperiaate*). Korkein hallinto-oikeus katsoi, että ottaen huomioon EU-oikeuden mukaiset tehokkuus-, vastaavuus- ja oikeusvarmuusperiaatteet ja muut päätöksen perusteluissa mainitut seikat, päätöksen purkamiseen ei ollut hallintolainkäyttölain 63 §:n 2 momentin mukaisia edellytyksiä. A:n purkukamus hylättiin.

Sytä ja perusteita suullisten käsittelyjen toimittamisille ja toimittamatta jättämisille ei voida yksilöidä aukottomasti. Tulkinnallisuuksia aiheuttavat muun muassa säännösten avoimuus ja oikeuskäytännön tapauskohtaisuus, säännösten esitöiden suppeus sekä hallintolainkäytön eri tavoin hienojakoisesti eri tilanteissa painottuvat erityispiirteet, kuten virallisperiaate ja kaksiasianosaissuhteen rajallisuus. Oikeuskäytännöstä voidaan kuitenkin saada apua aihealueen systematisointiin.

Asianosaisen mielipide

Asianosaisen mielipiteellä voi usein olla merkitystä siihen, toimitetaanko suullista käsittelyä vai ei. Mikäli asianosainen ei vaadi suullista käsittelyä, sitä ei Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan lähtökohtaisesti tarvitse järjestää. Hallintolainkäyttölain 38 §:n 3 momentin mukaan, jos asianosainen pyytää suullisen käsittelyn toimittamista, hänen on ilmoitettava, minkä vuoksi sen toimittaminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän esittäisi suullisessa käsittelyssä. Korkein hallinto-oikeus katsoi kansainvälistä peiteltyä voitonsiirtoa koskevassa elinkeinotulon veroasiassa KHO 2013:36, että suullista käsittelyä ei ollut tarpeen toimittaa. Perusteluina KHO totesi muun ohessa, että verovelvollinen ei ollut ilmoittanut, mitä selvitystä se esittäisi suullisessa käsittelyssä. Vastaavalla tavalla turvapaikkaa ja oleskelulupaa koskevassa ulkomaalaisasiassa KHO 2013:23 suullisen käsittelyn toimittamista ei pidetty tarpeellisena muun muassa sillä perusteella, että muutoksenhakijat eivät olleet tarkemmin yksilöineet perustetta, minkä vuoksi he olivat pyytäneet suullisen käsittelyn toimitamista.

Asian merkitys asianosaiselle

Asianosaisen perhesuhteisiin, asumiseen tai työntekoon olennaisesti vaikuttava asia voidaan nähdä oikeusturvan ja asianosaisen oikeusaseman kannalta niin merkitykselliseksi, että suullisen käsittelyn järjestäminen on perusteltua. Lasten huostaanottoja ja niihin liittyviä yhteydenpidon rajoituksia koskevassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa *L. v. Suomi* (EIT 27.4.2000) katsottiin, että Euroopan ihmisoikeus-sopimuksen 6(1) artiklaa oli rikottu, kun suullista käsittelyä ei ollut järjestetty lääninoikeudessa, vaikka asian laatu ja merkitys asianosaiselle olisivat sitä edellyttäneet. Suullisia käsittelyjä ei kuitenkaan ole katsottu välttämättömäksi järjestää aina, kun niitä pyydetään, vaikka kyse olisi sinällään erityisen merkityksellisestä asiasta asianosaiselle niin kuin vapaudenriisto, jos samassa asiassa on aikaisemmin toimitettu suullinen käsittely. Myös KHO on katsonut, että perustuslain 21 §:ssä turvattu oikeudenmukainen oikeudenkäynti edellyttää, että jos tahdosta riippumaton psykiatrinen sairaanhoito kestää pitkään, hallinto-oikeuden on valittajan vaatimuksesta toimitettava suullinen käsittely (ainoastaan) kohtuullisin määräajoin (ks. KHO 25.9.2009 t. 2339). Käytännössä tällaiseksi kohtuulliseksi määräajaksi, jonka välein suullinen käsittely tulisi viimeistään järjestää, on ainakin aikaisemmin katsottu jopa niinkin pitkä aika kuin neljä vuotta.

Lastensuojelu- ja mielenterveysasioiden lisäksi hallinto-oikeudet toimittavat varsin paljon suullisia käsittelyjä myös perheenyhdistämissä koskevissa ulkomaalaisasioissa, joissa asian merkitys asianosaisten oikeusturvalle on usein katsottu korostuneeksi.

Asian selvittämistarve: tosiasiaselvityksen hankaluus, selvitysten ristiriitaisuus ja uskottavuusarviointi

Tosiasiaselvityksen hankaluus, selvitysten ristiriitaisuus ja uskottavuusarviointi ovat oikeuskäytännön mukaan olleet tekijöitä, joilla on ollut merkitystä suullisen käsittelyn toimittamisen tarpeellisuuden arvioinnissa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi ratkaisussa *Kaura v. Suomi* (EIT 23.6.2009) Suomen rikkoneen ihmisoikeussopimusta, kun suullista käsittelyä ei ollut asianosaisen pyynnöstä huolimatta toimitettu työtömyyspäivärahan myöntämistä koskevassa asiassa, vaikka se olisi ollut tarpeen todistajankertomuksen uskottavuuden arvioimiseksi. Vastaavanlaiseen lopputulemaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin päätyi peiteltyä osinkoa koskevassa veroasiassa *Lehtinen v. Suomi* (EIT 22.7.2008). Uskottavuusarvioinnista oli kysymys myös lumeavioliitto ja uskonnollista vakaumusta koskevissa epäilyissä ulkomaalaisasioissa KHO 2011:117, KHO 2012 taltio 1060 ja KHO 2011:114. Hallinto-oikeuksien päätökset kumottiin ja asiat palautettiin hallinto-oikeuksiin suullisten käsittelyjen toimittamiseksi.

Suullinen käsittely voi lisäksi olla tarpeen, kun tosiasiaselvityksen arviointi pelkästään kirjallisessa muodossa on hankalaa tai mahdotonta, tai kun selvitys on ristiriitaista. Korkein hallinto-oikeus kumosi veroasiassa KHO 2007:67 hallinto-oikeuden päätöksen, ja palautti asian hallinto-oikeuteen suullisen käsittelyn toimittamista varten. Asiassa oli kysymys asunto-osakkeiden luovutukseen liittyvän voitonjakosopimuksen perusteella tehdystä voitonjaosta, jota ei ollut ilmoitettu verotuksessa. Verovelvollinen vaati suullista käsittelyä tuomioistuimessa ja väitti, että hän ei ollut tosiasiallisena osapuolena sopimuksessa, vaan hänen allekirjoituksiaan oli väärennetty. Asiassa oli lisäksi määrätty veronkorotusta 130 000 markkaa.

Tekninen ja selvä asia

Hallintolainkäyttölain mukaan asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti, tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä tarpeeton. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa *Vilho Eskelinen ym. v. Suomi* (EIT 19.4.2007) oli kysymys valtion ja virkamiesten välillä palkkauksesta syntyneestä riidasta. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan asiassa, jossa poliisijohdon lupauksilla ei ollut asiassa merkitystä, vaan vaaditut lisät perustuivat lakiin ja lääninhallituksen harkintavaltaan, suullisen käsittelyn toimittaminen ei ollut tarpeen, koska riita koski teknisiä kysymyksiä. Vastavalla tavalla korkein hallinto-oikeus ei teknisluonteisessa alueellisen hallintoviranomaisen toimivalta-asiassa KHO 2013:75 katsonut suullisen käsittelyn toimittamista tarpeelliseksi. Samoin veroasiassa KHO 2007:68 katsottiin, että suullisen käsittelyn toimittaminen oli ilmeisen tarpeetonta. KHO perusteli kantaansa argumentoimalla kirjallisen aineiston riittävyttä usealla tavalla.

Tehokkuus ja prosessiekonomia

Oikeudenkäyntiin liittyvillä tehokkuus- ja prosessiekonomiaedellytyksillä voi olla vaikutusta, kun arvioidaan suullisen käsittelyn toimittamisen tarpeellisuutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa *Elo v. Suomi* (EIT 26.9.2006) ja *Pirinen v. Suomi* (EIT 16.5.2006) katsottiin, että suullisen käsittelyn toimittaminen ei ollut tarpeen asioiden teknisestä luonteesta ja tehokkuus- ja prosessiekonomiasyistä johtuen. Molemmissa tapauksissa oli kysymys *vakuutus-oikeuden* ylimpänä asteena ratkaisemista sosiaaliturva-asioista, joiden lopputulos riippui kirjallisista lääkärinlausunnoista. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että asiat voitiin ratkaista luotettavasti lääkärinlausuntojen ja kirjallisten lausumien perusteella. Lisäksi ihmisoikeustuomioistuin katsoi veronkorotusta koskevassa asiassa *Jussila v. Suomi* (EIT 23.11.2006), että viranomaiset saavat kiinnittää huomiota tehokkuuden ja taloudellisuuden vaatimuksiin, ja että systemaattiset suulliset käsittelyt voisivat johtaa lopulta oikeudenkäynnin kohtuullista aikaa koskevien ihmisoikeussopimuksen 6(1) artiklan vaatimusten noudattamatta jättämiseen.

3 Suulliset käsittelyt vakuutus oikeudessa

3.1 EIT:n ratkaisukäytännön linjaukset

Arvioitaessa vakuutus oikeuden velvollisuutta järjestää suullinen käsittely, tulee edellä käsitellyn yleisen hallintoprosessuaalisen suullisen käsittelyn järjestämiseen liittyvän kriteeristön lisäksi ottaa erityisesti huomioon Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö nimenomaan sosiaaliturvaa koskevis sa asioissa.

Arvioinnin perusta on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappale. Tämän mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeuden mukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. Päätös on annettava julkisesti, mutta lehdistöltä ja yleisöltä voidaan kieltää pääsy koko oikeudenkäyntiin tai osaan siitä demokraattisen yhteiskunnan moraalin, yleisen järjestyksen tai kansallisen turvallisuuden vuoksi nuorten henkilöiden etujen tai osapuolten yksityiselämän suojaamisen niin vaatiessa, tai siinä määrin kuin tuomioistuin harkitsee ehdottoman välttämättömäksi erityisolosuhteissa, joissa julkisuus loukkaisi oikeuden mukaisuutta.

Sopimusartiklan soveltamisalaan kuuluvissa asioissa jokaisella on oikeus ”oikeuden mukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin”. Pääsääntönä on ollut, että artikla 6(1) edellyttää soveltamisalaansa kuuluvissa asioissa julkista suullista käsittelyä ainakin yhdessä oikeusasteessa. Tuomioistuimen oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että vaatimus ei ole poikkeukseton. Esimerkiksi sosiaaliturvaetuuksia koskevis sa asioissa kirjallinen menettely voi olla sallittu silloin, kun asian ratkaiseminen perustuu kirjalliseen lääketieteelliseen selvitykseen.

Suullisen käsittelyn vaatimuksen pohja sosiaalivakuutus- yms. sellaisissa asioissa on muodostunut keskeisellä tavalla seuraavien EIT:n ratkaisujen myötä. Ratkaisussa Döry v. Ruotsi (12.11.2002) EIT korosti sosiaaliturvavakuutusriitojen teknisyyttä ja sidonnaisuutta lääketieteelliseen selvitykseen ja katsoi näiden olevan usein arvioitavissa kirjallisessa menettelyssä.

Döry v. Ruotsi 12.11.2002. Ratkaisussa kyse oli mm. sairauspäivärahaa koskevasta valituksesta. Suullisen käsittelyn pitämättä jättäminen kamarioikeudessa ei ollut vastoin 6 artiklaa. Esitetty lääketieteellinen näyttö oli ristiriidatonta, valittaja ei esittänyt kuultavaksi todistajia eikä ylipäätään perustellut vaatimustaan suullisen käsittelyn pitämisestä. EIT totesi, että sosiaaliturvavakuutuksen mukaisia etuuksia koskevat riidat ovat verrattain teknisiä ja niiden lopputulos riippuu lääkäreiden kirjallisista lausunnoista. "The Court further recognises that disputes concerning benefits under social-security schemes are generally rather technical and their outcome usually depends on the written opinions given by medical doctors. Many such disputes may accordingly be better dealt with in writing than in oral argument. Moreover, it is understandable that in this sphere the national authorities should have regard to the demands of efficiency and economy. Systematically holding hearings could be an obstacle to the particular diligence required in social-security cases (see Schuler-Zraggen v. Switzerland, judgment cited above, pp. 19–20, § 58). (kohta 41)" Monissa tapauksissa tällaisia riitoja voidaan käsitellä paremmin kirjallisessa kuin suullisessa menettelyssä. EIT:n mukaan on ymmärrettävää, että tällä alueella kansallisten viranomaisten tulee kiinnittää huomiota tehokkuuden ja taloudellisuuden vaatimuksiin. Riita lääketieteellisten selvitysten oikeasta tulkinnasta voidaan ratkaista asianmukaisesti lääkärintodistusten ja kirjallisten lausumien perusteella.

Jos sitä vastoin ei ole kyse lääketieteellisen selvityksen arvioinnista, saatetaan suullisen käsittelyn järjestämisellä saada asian ratkaisuun tarvittavaa lisätietoa. Tämän EIT totesi ratkaisussaan Lundevall v. Ruotsi (12.11.2002)

Lundevall v. Ruotsi 12.11.2002. Valittaja vaati kansallisissa tuomioistuimissa hoitotukea hänelle kurkunpään leikkauksesta aiheutuneen puhevian perusteella. Asiassa ei ollut kyse lääketieteellisen selvityksen arvioinnista vaan siitä, mitä korvaukseen oikeuttavia kuluja voitiin puheviasta katsoa aiheutuvan. EIT:n mukaan 6 artiklaa oli rikottu. Suullisen käsittelyn järjestämisellä olisi voinut saada asian ratkaisemisen kannalta olennaista tietoa. (kohdat 39–40)

Ratkaisua arvioitaessa on huomattava, että kyse oli puheviasta ja on luontevaa, että tämän puhevian merkityksen suhteuttaminen asiakokonaisuuteen katsottiin onnistuvan parhaiten suullisessa käsittelyssä. Ratkaisussa Salomonsson v. Ruotsi

(12.11.2002) oli kyse lääketieteellisestä selvityksestä ja tämän selvityksen vaikutuksesta henkilön nesteiden kulutukseen.

Salomonsson v. Ruotsi 12.11.2002. Vammaisuuden perusteella myönnettävää hoitotukea koskeva asia oli käsitelty kolmessa asteessa (lääninoikeus, kamarioikeus, korkein hallinto-oikeus) ilman suullista käsittelyä, jota oli vaadittu kahdessa ylimmässä asteessa. EIT:n mukaan korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu olla myöntämättä valituslupaa oli tehtävissä ilman suullista käsittelyä. Ensimmäisen asteen (lääninoikeus) osalta valittajan katsottiin luopuneen oikeudestaan suulliseen, koska hän ei ollut esittänyt suullisen käsittelyn vaatimusta. EIT totesi olevan tarkoituksenmukaista, että suullinen käsittely pidetään yleensä ensimmäisessä oikeusasteessa. Suullisen käsittelyn puuttuminen kamarioikeudessa oli vastoin 6 artiklaa. Valittaja oli esittänyt vaatimuksen, kamarioikeudella oli täysi toimivalta niin tosiasia- kuin oikeuskysymyksissäkin ja lääketieteelliset asiantuntijat olivat eri mieltä keskeisen kysymyksen osalta. Kaksi lääkäriä katsoi, että valittajan tila edellytti lisääntyneitä nesteiden kulutusta ja kaksi katsoi, että ei edellyttänyt. Suullinen käsittely olisi voinut antaa asiassa merkityksellistä lisätietoa. (kohdat 34–40). EIT katsoi EIS 6 artiklaa rikotun.

Ratkaisussa lääketieteellisten asiantuntijoiden erimielisyys vaikutti suullisen käsittelyn tarpeeseen. Ratkaisussa Elo v. Suomi (26.9.2006) lääketieteellinen selvitys oli sitä vastoin samansuuntaista.

Elo v. Suomi 26.9.2006. Ratkaisussa oli kyse työtapaturmaan liittyvistä korvauksista. Valittajan mukaan hänelle aiheutuneet vammat tuli sijoittaa eri vammakategoriaan kuin mihin vakuutusyhtiö ne korvauspäätöksessään sijoitti. Valittaja esitti muutoksenhakunsa tueksi lääkärinlausunnot ja halusi lausunnon antaneita lääkäreitä kuultavan suullisessa käsittelyssä. Sekä tapaturmalautakunta että vakuutusosasto hylkäsivät pyynnöt. EIT katsoi, että valittajan henkilökohtaisilla olosuhteilla ei ollut merkitystä asiasta. EIT:n mukaan aiheutuneet vammat olivat arvioitavissa kirjallisen aineiston perusteella. 6 artiklaa ei ollut rikottu.

Ratkaisussa Kaura v. Suomi 23.6.2009 EIT totesi suullisen käsittelyn tarpeen tilanteessa, jossa todistajanlausunnot ovat ristiriitaisia ja niiden uskottavuutta tulee arvioida.

Kaura v. Suomi 23.6.2009. Työttömyysturva-asiassa oli kyse siitä, oliko työsopimuksen tekemättä jättäminen johtunut valittajan omasta käyttäytymisestä. Vakuutusosasto ei ollut järjestetty suullista käsittelyä. Valittajan mielestä ristiriitaisien todistajanlausuntojen uskottavuuden arvioimiseksi olisi ollut tar-

peen järjestää asiassa suullinen käsittely. EIT yhtyi tähän näkemykseen. Lausuntojen uskottavuutta ei pystytty arvioimaan ilman suullista käsittelyä. EIS 6 artiklaa katsottiin rikutun.

Ratkaisuissa Andersson v. Ruotsi (7.12.2010) ja Fexler v. Ruotsi (13.10.2011) oli kyse muun muassa asian teknisluontoisuuden arvioinnista.

Andersson v. Ruotsi 7.12.2010. Teurastamotyöntekijänä toiminut valittaja vaati ammattitautikorvausta lonkkavaivan vuoksi (hip joint arthritis). Valittaja vaati suullista käsittelyä pidettäväksi työskentelyolosuhteiden kuvaamiseksi ja todistajien kuulemiseksi. Suullista käsittelyä ei järjestetty missään käsittelyasteessa (lääninoikeus, kamarioikeus, korkein hallinto-oikeus). EIT katsoi, että valittajan lääkäreiden kuuleminen suullisesti olisi saattanut tuoda lisäarvoa asiassa. He olisivat voineet tarkentaa potilasiakirjoihin tekemiään merkintöjä ja esittää käsityksiään esillä olleista kysymyksistä. Valittajan esiintuomat seikat eivät olleet pelkästään teknisiä. Oikeudenhoidon vaatimuksia olisi edistänyt paremmin, jos valittajalle tai hänen edustajalleen olisi annettu mahdollisuus kertoa henkilökohtaisesta tilanteestaan kysymyksessä olevana ajanjaksona. EIS 6 artiklaa katsottiin rikutun.

Fexler v. Ruotsi 13.10.2011. Asiassa oli kyse vammaisuuskorvauksesta (handikappersättning). Valittaja olisi halunnut suullisen käsittelyn, jossa hän olisi voinut "selventää eräitä epäselviä seikkoja jutussaan". EIT kiinnitti huomiota siihen, että valittaja ei halunnut esittää uusia todisteita, ei nimenomaisesti esittänyt toivetta tulla kuulluksi henkilökohtaisista olosuhteistaan eikä halunnut kuulla todistajia. EIT:n mukaan asiassa esille nousseet kysymykset olivat luonteeltaan teknisiä eikä asiassa ollut mitään sellaista, mitä ei olisi voinut ratkaista kirjallisen näytön perusteella. EIS artiklaa ei ollut rikottu.

EIT:n linja on vakiintunut edellä mainittujen ratkaisujen mukaiseksi eikä uusia merkittäviä linjaratkaisuja ole tullut. Sosiaalietuusasioita on kyllä käsitelty esimerkiksi ratkaisussa Eriksson v. Ruotsi (12.4.2012), mutta niiden uusi anti noudatetulle ratkaisukäytännölle on vähäinen.

Eriksson v. Ruotsi 12.4.2012. Asiassa oli kyse työperäisen tapaturman johdosta maksettavasta ansionmenetykskorvauksesta. EIT katsoi, että muutoksenhaikuluvan myöntämisen arviointi voitiin tehdä pelkästään kirjallisen aineiston perusteella.

3.2 Korkeimman oikeuden linjauksista suullisten käsittelyjen suhteen

3.2.1 Lähtökohdat

Kansallisella tasolla korkein oikeus on linjannut suullisten käsittelyjen tarvetta vakuutus-oikeudessa kolmessa ennakkoratkaisussaan. Niissä kaikissa KKO piti suullisen käsittelyn järjestämisen toimittamatta jättämistä prosessivirheenä ja palautti asian käsittelyn vakuutus-oikeudelle uudelleen käsiteltäväksi. Kaikissa tapauksissa oli kysymys ensi sijassa asiassa esitetyn kirjallisen aineiston täydentämisestä suullisella kuulemisella. Yllättävää on se, että tapauksissa on ollut korostetusti kysymys lääketieteellisen selvityksen arvioinnista. Erityisesti syy-yhteyksikysymykset nousevat ratkaisuisa merkittävään asemaan.

3.2.2 KKO 2003:35

Tapauksessa KKO 2003:35 A oli vaatinut suullisen käsittelyn järjestämistä tapaturmavakuutuslakiin perustuvassa korvausasiassa vakuutus-oikeudessa kuullakseen todistajana lääkäriä, joka oli tehnyt yhteenvedon A:n lääketieteellisistä tutkimuksista. Vakuutus-oikeudessa oli ollut kysymys ensisijaisesti A:lla todettujen oireiden syy-yhteydestä hänelle sattuneeseen tapaturmaan ja siten tosiseikkojen arvioinnista. Todistajan kuulemisella oli tarkoitus selvittää tapaturman ja vammojen ja toisaalta haitan välistä syy-yhteyttä. A:n vaatimus suullisen käsittelyn järjestämisestä oli hylätty ilmeisen tarpeettomana.

Korkein oikeus selosti päätöksessään lainsäädäntöä ja EIT:n ratkaisukäytäntöä. Korkein oikeus korosti, että myös asia, jossa ei ole kysymys pelkästään oikeuskysymyksistä, saattaa olla asianmukaisesti käsiteltävissä ja ratkaistavissa pelkästään asiakirjojen pohjalta ja ilman suullista käsittelyä. Tällaisia asioita ovat erityisesti sosiaaliturvaetuuksia koskevat asiat, joita koskevat ratkaisut usein riippuvat kirjallisista lääkärintoiminnista ja että ne voivat siten olla paremmin käsiteltävissä asiakirjojen kuin suullisten kuulemisten perusteella.

Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuista asioissa Lundevall ja Salomonsson (tuomioiden kohta 39) ilmenee, että vaikka kirjallisilla lääkärintoiminnilla olisikin asiassa keskeinen merkitys, tämä seikka ei välttämättä oikeuta suullisen käsittelyn epämieliseen, jos kysymys ei ole vain näiden tulkinnasta ja suullinen käsittely olisi omiaan antamaan merkityksellistä aineista asiassa ratkaistavana olevien kysymysten arvioimiseksi. Jos esitetty lääketieteellinen selvitys on asian ratkaisemisen kannalta epätodellista, ristiriitaista tai riidanalaisista, tapauksen laadusta ja esitetystä vaatimuksista

riippuen EIS:n 6 artikla voi KKO:n mukaan edellyttää, että asianosaisen vaatimukselta asiaa voidaan selvittää suullisessa käsittelyssä.

A oli vaatinut suullisen käsittelyn toimittamista vakuutusosoikeudessa asiantuntijalausannon antaneen lääkärin kuulemiseksi. A:n tarkoituksena ei siten ollut riitauttaa esitettyä lääketieteellistä selvitystä, vaan kuulustella todistajana lääkäriä, jonka lausuntoon hän oli itse vedonnut. A:n vakuutusosoikeuteen tekemästä valituksesta ja hänen siellä antamastaan vastaselityksestä oli pääteltävissä, että A oli katsonut lääkärin suullisen kuulemisen tarpeelliseksi tämän antaman kirjallisen lausannon täydentämiseksi sekä syy-yhteyskysymysten tarkemmaksi selvittämiseksi, vakuutuslaitoksen samoin kuin tapaturmalautakunnan katsottua asiaa lähemmin perustelematta, ettei lääkärinlausunto antanut aihetta vaatimusten hyväksymiseen.

Johtopäätöksensä KKO katsoi, ettei asiassa ollut käsillä sellaisia erityisiä syitä, joiden vuoksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaletta koskevan tulkintakäytännön valossa voitaisiin katsoa, että A:n vakuutusosoikeudessa vaatima suullinen käsittely olisi perustellusti voitu jättää toimittamatta ilmeisen tarpeettomana.

3.2.3 KKO 2014:8

Tapauksessa KKO 2014:8 A oli joutunut työssään auto-onnettomuuteen, jonka johdosta vakuutusyhtiö oli suorittanut hänelle tapaturmavakuutuslain mukaista korvausta muun muassa lievistä aivovammasta ja niskan retkahdusvammasta johtuneesta työkyvyttömyydestä 8.2.2009 saakka. Tämän jälkeen A oli palannut työhön, mutta hän oli jäänyt 1.1.2010 uudelleen sairauslomalle kognitiivisen oireiston ja muistivaikeuksien johdosta. Kysymys oli näiden neuropsykologisten oireiden syy-yhteydestä 12.12.2008 sattuneeseen tapaturmaan sekä suullisen käsittelyn tarpeesta sanotun syy-yhteyskysymyksen ratkaisemiseksi.

Tässäkin tapauksessa KKO tarkasteli suullisen käsittelyn tarpeellisuutta lainsäädännön, EIS:n 6 artiklan, EIT:n oikeuskäytännön ja ratkaisun KKO 2003:35 valossa. Mainitun ennakkopäätöksen jälkeisessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sosiaalivakuutusasioita koskevassa oikeuskäytännössä on katsottu, että suullinen käsittely on voitu jättää pitämättä esimerkiksi silloin, kun kiista on koskenut vain kirjallisten lääkärintodistusten tulkintaa, eivätkä lääkäreiden mielipiteet ole eronneet toisistaan (Elo v. Suomi 26.9.2006 kohdat 38–39). Todistelun uskottavuuden arvioinnin on kuitenkin tapahduttava välittömästi (esimerkiksi Kaura v. Suomi 23.06.2009, kohta 37) ja lääkäreiden suullinen kuuleminen saattaa olla tarpeen esimerkiksi epäselvän syy-yhteyskysymyksen selvittämiseksi (Andersson v. Ruotsi 7.12.2010, kohta 56).

A:n esittämän kirjallisen todistelun mukaan häntä oli kohdannut merkittäväenerginen tapaturma, vammautuminen sopii riidanalaisten oireiden aiheuttajaksi ja tapaturman jälkeen ilmenneet oireet ovat tyypillisiä aivovammalle. Alemmissa asteissa ei ollut esillä väitettä oireiden esiintymisestä ennen tapaturmaa tai varteenotettavia vaihtoehtoisia selityksiä A:n potemalle oireistolle. Korkein oikeus totesi, että alemmilla muutoksenhakuasteilla oli ollut käytössään omaa lääketieteellistä asiantuntemusta. Muun muassa tältä pohjalta muutoksenhakuasteet olivat perustaneet ratkaisunsa syy-yhteyden puuttumisesta seuraaviin seikkoihin: aivovamma on luokiteltu lieväksi; kuvantamistutkimusmenetelmää (3T-MRI-DTI-traktografia), jonka tuloksiin A oli vedonnut, oli pidetty vakiintumattomana; neuropsykologisia löydöksiä oli pidetty epäspesifisinä osoittamaan aivovammaa. Korkeimman oikeuden mukaan tässä tilanteessa tuomioistuimen velvollisuus toimittaa pyydetty suullinen käsittely korostuu, sillä suullisessa käsittelyssä muutoksenhakijan esittämä todistelu on hänen suora mahdollisuutensa vaikuttaa asian ratkaisijoiden käsitykseen sellaisten seikkojen merkityksestä, jotka poikkeavat alempien ratkaisuelinten omaan lääketieteelliseen asiantuntemukseen perustuvista päätelmistä.

Korkein oikeus totesi, että korvausasiassa annettava ratkaisu oli edelleen työkyvyttömänä olevalle A:lle tärkeä. Toiseksi asiassa esitetyt kirjalliset lausunnot olivat syy-yhteyskysymyksessä ristiriitaisia. Lausuntojen perusteella asiassa ei ollut kysymys kiistattomien lääketieteellisten kokemussääntöjen ja samansuuntaisten kirjallisten lääkärinlausuntojen tulkinnasta, vaan myös lääketieteellisen todistelun uskottavuudesta. Lisäksi oli kyse siitä, miten yleinen lääketieteellinen tietämys mahdollisine epävarmuuksineen vaikuttaa syy-yhteyden oikeudelliseen harkintaan tässä tapauksessa. Tämän vuoksi suullinen käsittely oli Korkeimman oikeuden arvion mukaan tarpeellinen syy-yhteyskysymyksen ratkaisemiseksi.

3.2.4 KKO 2014:90

Tapauksessa KKO 2014:90 A oli tapaturmailmoituksessa ja lääkärin alkuvaiheessa tekemien merkintöjen mukaan kuvannut tapaturman sattuneen hänelle siten, että A:n vasen jalka oli livennyt hänen nostaessaan raskasta laatikkoa autosta, jolloin hän oli tuntenut oikeassa olkapäässään kipua. A haki vakuutusosoikeudessa muutosta tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen, jolla hänen vaatimuksensa oikean olkapään kiertäjäkalvosinjänteen repeämän aiheuttaman työkyvyttömyyden ja hoitokulujen korvaamisesta oli hylätty sen vuoksi, ettei A:n tapaturmailmoituksessa ja ensi kerran lääkärissä käydessään kuvaama tapaturma sisältänyt riittävää ulkoista voimaa aiheuttamaan kiertäjäkalvosinjänteen repeämää. A totesi häneltä jääneen alkuvaiheessa kertomatta, että hän oli tapahtuman yhteydessä paitsi horjahtanut myös ottanut oikealla kädellään vastaan välttääkseen maahan kaatumisen. A vaati suullisen käsittelyn toimittamista vahinkotapahtuman selvittämiseksi esittäen, että käsittelyssä kuultaisiin häntä itseään, häntä hoitanutta lääkäriä ja hänen työtoveriaan,

jolle A oli ilmoituksensa mukaan kertonut tapaturmasta heti sen tapahtumisen jälkeen. Vakuutusosasto, joka katsoi, ettei A:n muutettua tapahtumainkuvausta ollut pidettävä uskottavana, hylkäsi vaatimuksen suullisen käsittelyn toimittamisesta ilmeisen tarpeettomana. A:n valitus hylättiin.

Tässäkin tapauksessa KKO tarkasteli suullisen käsittelyn tarpeellisuutta lainsäädännön, EIS:n 6 artiklan, ja EIT:n oikeuskäytännön valossa. Pyytäessään suullisen käsittelyn järjestämistä vakuutusosastossa A oli esittänyt, että käsittelyssä kuultaisiin häntä itseään, häntä hoitanutta lääkäriä ja hänen työtoveriaan, jolle A ilmoituksensa mukaan oli kertonut tapaturmasta heti sen tapahtumisen jälkeen. A oli ilmoittanut todistusteemaksi omalta osaltaan vahingotapahtuman ja siitä aiheutuneet kivut ja vammat, lääkärin osalta tapaturman ja vammojen välisen syy-yhteyden sekä työtoverinsa osalta tapaturmasta tälle heti sen tapahtumisen jälkeen kertomansa ja oman työkykynsä tapaturman jälkeen.

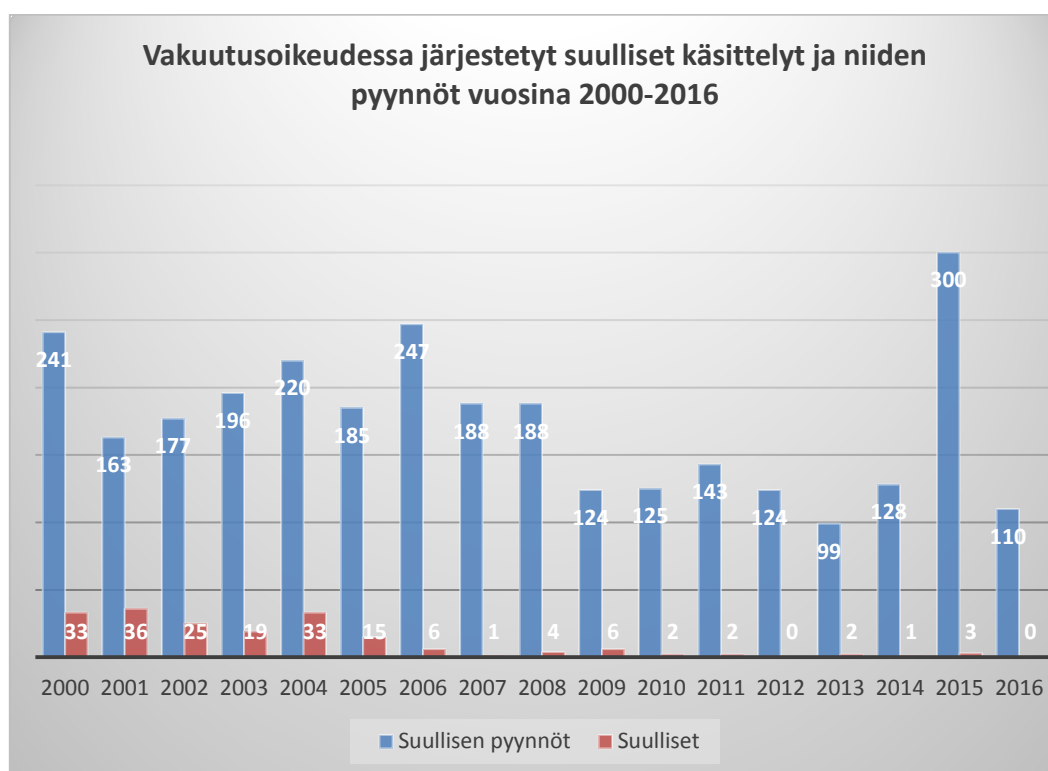
Korkein oikeus totesi, että korvauskysymyksen ratkaisulla oli huomattava merkitys A:lle, jonka vaatimus oikean olkapään kiertäjäkalvosimen repeämistä aiheutuneiden työkyvyttömyyden ja hoitokulujen korvaamisesta oli hylätty tapaturman ja vamman syy-yhteyttä koskevan selvityksen perusteella. Hylkääminen oli pääosin perustunut vakuutusosaston arvioon A:n tapaturman syntyvästä antaman kuvauksen uskottavuudesta. Asiassa esitetty lääketieteellinen selvitys ei sisältänyt sellaista tietoa, joka yksin antaisi riittävän perusteen arvioida A:n valituksessaan vakuutusosastolle esittämän tapahtumainkuvauksen uskottavuutta. Suullisen käsittelyn toimittamista oli vaadittu pääosin vamman syntymismekanismia koskevan henkilötodistelun esittämiseksi kuulemalla henkilöitä, joilla etukäteen arvioiden voi olla vammamekanismin arvioimiseksi merkityksellistä tietoa. Korkein oikeus katsoi, että tällaisessa tapauksessa suullinen käsittely vammamekanismin selvittämiseksi on syy-yhteyksysymyksen ratkaisemisen kannalta tarpeellinen.

Johtopäätöksensä KKO totesi, että A oli valituksessaan vakuutusosastolle pyytänyt suullisen käsittelyn toimittamista vakuutusosastossa ja että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen edellä kerrottu käytäntö puolsi suullisen käsittelyn toimittamista asiassa eikä käsittelyä voitu pitää ilmeisen tarpeettomana.

3.3 Analyysi järjestetyistä suullisista käsittelyistä vakuutusoikeudessa

3.3.1 Yleiset lähtökohdat

Vuosina 2000–2016 vakuutusoikeudessa on pyydetty ja järjestetty suullisia käsittelyjä seuraavan kuvion mukaiset määrät.

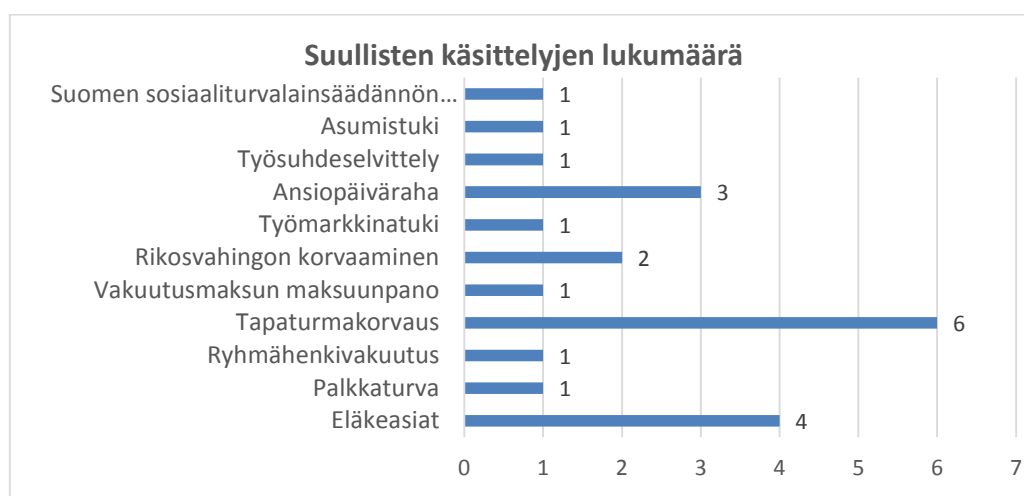

Kuvio 1. Vakuutusoikeudessa järjestetyt suulliset käsittelyt ja niiden pyynnöt vuosina 2000–2016.

Luvuista voidaan havaita, että vuosittain järjestettyjen suullisten käsittelyjen määrä on sekä lukumääräisesti että suhteessa suullisten pyyntöjen määrään varsin pieni. Vakuutusoikeuden suullisten käsittelyjen järjestämisen käytäntöjen arvioimiseksi selvityksessä on otettu tarkemman analyysin kohteeksi sekä ratkaisuja, joissa suullinen käsittely on järjestetty, että ratkaisuja, joissa suullista käsittelyä on pyydetty, mutta sitä ei ole järjestetty. Ratkaisukäytäntöä on arvioitu niistä aikaisemmissa jaksoissa käsitellyistä oikeudellisista velvoitteista käsin, joita hallintoprosessuaalinen lainsäädäntö sekä ylikansallinen ja kansallinen oikeuskäytäntö suullisten käsittelyjen järjestämiselle asettavat.

Selvityksessä on otettu lähemmän analyysin kohteeksi vakuutusosoikeudessa vuosina 2007–2015 järjestetyt 22 suullista käsittelyä. Suullisista käsittelyistä 10 oli järjestetty vakuutusosoikeuden aloitteesta ja 12 asianosaisen pyynnöstä. Asianosaisen pyynnöstä järjestetyissä suullisista käsittelyistä kaksi oli toimitettu sen jälkeen, kun KKO oli palauttanut asiat vakuutusosoikeuteen suullisen käsittelyn toimittamista varten.

Asiaryhmittäin suulliset käsittelyt jakaantuivat seuraavasti:

Kuvio 2. Suullisten käsittelyjen lukumäärä asiaryhmittäin vuosina 2007–2015

3.3.2 Miksi suulliset käsittelyt on järjestetty?

Suullisella kuulemisella oli tyypillisesti selvitetty asian ratkaisun kannalta relevantteja *tosiseikkoja*. Kysymys oli ollut esimerkiksi siitä, mitä oli tapahtunut (tapaturma), mitkä olivat tietyn etuuden saamiseen vaadittavat olosuhteet (yhdessä tai erikseen asuminen, yhteydenpito), oliko jokin asiakirja annettu viranomaiselle, mitä oli sovittu (työso-pimus), työskentelyn laadusta (yritys vai työsuhde), asuminen (Suomessa vai ulko-mailla), vuokran muuttuminen velkasuhteeksi, työsuhteen päätyminen, palkan määrä, oireet ja toimintakyky liikenneonnettomuutta ennen ja sen jälkeen, toimintakyvyn rajoi-tukset (ovatko todellisia vai tekaistuja), tapaturma pelissä, työsuhteen todellisuus (palkkaturva-asiassa), työskentelyaika, maksetun korvauksen laatu (palkkaa vai va-hingonkorvausta) ja vuosi-ilmoituksen lähettäminen. Vain yhdessä tapauksessa ky-symys oli lisäselvityksen hakeminen siihen, mitä asiantuntijalausunnoissa oli esitetty.

Asiakokonaisuuden havainnollistamiseksi selvityksessä otetaan lähempään tarkaste-luun viisi tyyppitapausta, joissa suullinen käsittely on pidetty. Tapauskuvaukset on esitetty niin, ettei niistä käy ilmi ei julkisia-tietoja.

Ensimmäisessä esimerkkitapauksessa valittaja oli pyytänyt suullista käsittelyä. Suullisessa käsittelyssä oli kuultu valittajaa ja hänen nimeämäänsä todistajaa. Asia koski työmarkkinatukea ja todistelulla pyrittiin saamaan selkoa siitä, milloin valittaja oli toimittanut asiaan liittyvän hakemuksen Kansaneläkelaitokselle. Todistaja kertoi suullisessa käsittelyssä, että valittaja oli hänen nähtensä jättänyt hakemuksen Kelan virkailijalle tietynä päivänä. Todistaja ei kuitenkaan osannut tarkkaan kertoa, mitä ajanjaksoa tuo hakemus koski. Tästä syystä vakuutusosikeus katsoi jääneen riittävän luotettavasti selviteteksi, että hakemus olisi koskenut juuri nyt käsiteltävänä olevassa asiassa relevanttia ajanjaksoa. Suullinen todistelu oli siten rikastuttanut oikeudenkäyntiaineistoa, mutta ei riittävästi valituksen hyväksymiseksi. Suullisen käsittelyn järjestäminen oli kuitenkin ollut perusteltua, koska kyseessä oli sellaisen seikan selvittäminen, johon voi hyvin perustein olettaa saatavan selvitystä todistajan kuulemisella.

Toisessa esimerkkitapauksessa vakuutusosikeus oli toimittanut suullisen käsittelyn omasta aloitteestaan. Tapauksessa oli kysymys rikosvahingon korvaamisesta. Valittaja vaati korvausta henkirikosasiassa sillä perusteella, että surmattu oli ollut hänelle erityisen läheinen henkilö. Valtiokonttori oli hylännyt korvaushakemuksen. Suullisessa käsittelyssä kuultiin todistajia valittajan ja surmatun välisen suhteen selvittämiseksi. Erityisesti todistelussa pyrittiin selvittämään, miten tiivistä surmatun ja valittajan välinen yhteydenpito oli ollut. Ratkaisu oli lopulta valittajalle myönteinen ja ratkaiseva näyttö valituksen tueksi saatiin nimenomaan suullisessa käsittelyssä.

Kolmannessa esimerkkitapauksessa kysymys oli työsuhteselvittelystä. Suullinen käsittely toimitettiin valittajan pyynnöstä. Tapauksessa oli kysymys siitä, oliko valittaja työskennellyt työntekijänä vai yrittäjänä. Suullisessa käsittelyssä kuultiin valittajaa ja hänen nimeämäänsä todistajaa. Vakuutusosikeus vakuuttui suullisessa käsittelyssäkin esitetyn perusteella siitä, että valittajan työskentely kuului työntekijäin eläkelain piiriin, kyseessä oli ollut työsuhde. Vakuutusosikeus totesi nimenomaan, että suullinen käsittely oli edistänyt asian selvittämistä.

Neljännessä esimerkkitapauksessa oli kysymys Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta. Suullinen käsittely toimitettiin valittajan pyynnöstä. Tapauksessa oli riidanalaisista se, oliko valittaja asunut Suomessa vai Ruotsissa. Vakuutusosikeus kuuli suullisessa käsittelyssä valittajaa ja hänen nimeämäänsä todistajaa. Todistelussa selvitettiin valittajan työskentelyä ja asumista Suomessa. Tässäkin tapauksessa asia ratkaistiin valittajan eduksi, hänen katsottiin asuneen valituksessa tarkoitettuna aikana Suomessa. Suullisessa käsittelyssä saatu selvitys oli ollut pääosin yhdenmukaista asiassa esitetyn kirjallisen selvityksen kanssa. Todistajan uskottavana pidetyn kertomuksen ja sen kanssa ristiriidattoman valittajan kertomuksen ja kirjallisen aineiston perusteella vakuutusosikeus päätyi valituksen hyväksyvään päätökseen.

Viidennessä esimerkkitapauksessa suullinen käsittely toimitettiin KKO:n palautettua asian vakuutusosoikeudelle suullisen käsittelyn toimittamista varten. Tapauksessa oli kysymys valittajalle aiheutuneen vamman syntymekanismista ja lääketieteellisestä syy-yhteydestä. Suullisessa käsittelyssä kuultiin valittajaa, ortopedia, valittajan puolisoa sekä kahta työnjohtajaa. Vakuutusosoikeuden päätöksellä valittajalle myönnettiin osa hänen vaatimastaan tapaturmakorvauksesta. Suullisessa käsittelyssä esitetty selvitys oli merkittävästi vaikuttanut valittajalle myönteiseen päätökseen, koska vakuutusosoikeus oli aiemmalla päätöksellään hylännyt valituksen vain kirjallisen selvityksen perusteella.

3.3.3 Johtopäätökset järjestetyistä suullisista käsittelyistä

Yhteenvedon analyysin perusteella voidaan todeta, että suullisia käsittelyjä on järjestetty tosiseikkojen selvittämiseksi tilanteissa, joissa on ollut perusteltua syytä olettaa suullisen käsittelyn rikastuttavan oikeudenkäyntiaineistoa. Vakuutusosoikeuden ratkaisujen perusteluihin on kirjattu suullisten kuulemisten keskeinen sisältö ja ilmaistu varsin avoimesti suullisen kuulemisen merkitys näytön arvioinnissa. Perustelut antavat perustellun aiheen päätellä, että suulliset kuulemiset ovat merkittävästi edesauttaneet jutun ratkaisun kannalta tarpeellisten tosiseikkojen selvittämistä ja siten parantaneet sekä päätösten laatua että asianosaisten oikeusturvaa. Tämän puolestaan voi olettaa lisäävän kansalaisten luottamusta tuomioistuimen toiminnan objektiivisuuteen, mikä on keskeinen tekijä pyrittäessä tukemaan kansalaisten halua noudattaa demokraattisessa järjestyksessä hyväksytyjä normeja, vaikka ratkaisun lopputulos olisi asianosaiselle kielteinen.

Edellä kirjoitettu huomioon ottaen voidaan kuitenkin varovaisena suosituksena esittää, että vakuutusosoikeus harkitsisi entistä useammin suullisen käsittelyn järjestämistä omasta sekä aloitteestaan että valittajan pyynnöstä niissä tapauksissa, joissa päätös voi riippua siitä, mitä on todella tapahtunut tai siitä, mitkä ovat asianosaisten elämäntilanteet. Emme suosittele suullisten käsittelyjen massiivista lisäämistä, vaan pikemminkin tarkoituksemme on kiinnittää vakuutusosoikeuden huomiota siihen, että sen omia päätöksiä tutkimalla voidaan päätyä suosittamaan suullisille käsittelyille myönteisistä suhtautumista, kuitenkin tapauskohtaista tarkkaa harkintaa korostaen.

3.4 Analyysi ratkaisuista, joissa asianosaisen pyyntö suullisen käsittelyn toimittamisesta on eväTTY

3.4.1 Millaisista ratkaisuista on ollut kyse?

Otimme analyysin kohteeksi vuodelta 2016 päätökset, joissa suullista käsittelyä ei ollut järjestetty, vaikka asianosainen oli sitä pyytänyt. Näitä tapauksia oli yhteensä 43. Tapauksista 16 koski eläkettä, 22 oikeutta tapaturmakorvaukseen, 1 liikennevakuutukseen perustuvaa kuntoutusta, 1 opintotuen takaisin perimistä, 1 vuorottelukorvauksen takaisinperintää, 1 vammaistukea ja 1 peruspäivärahaa. Asianosainen perusteli suullisen käsittelyn tarvetta yleisimmin tarpeella kuulla asioissa kirjalliset lausunnot antaneita lääkäreitä henkilökohtaisesti. Tyypillisesti suullista käsittelyä pyydettiin tapauksissa, joissa hoitavan lääkärin kanta poikkesi jutussa asiantuntijalausunnon antaneen (muun) asiantuntijalääkärin lausunnosta. Monet valittajat olisivat lisäksi halunneet tulla kertomaan lausunnoissa käsitellyistä vammoistaan tai sairauksistaan henkilökohtaisesti vakuutusosastolle. Jotkut olivat suorastaan pyytäneet, että heille tehtäisiin vakuutusosastolla lääkärintarkastus. Esitystä havainnollistetaan tässäkin viiden tyypillisen esimerkkitapauksen avulla.

Ensimmäisessä tapauksessa oli kysymys alle 16-vuotiaan vammaistuesta. Valittajat olivat pyytäneet suullisen käsittelyn järjestämistä pääasiassa siksi, etteivät he olleet mielestään osanneet perustella vaatimuksiaan kirjallisesti riittävän hyvin. Vakuutusosasto hylkäsi pyynnön suullisen käsittelyn järjestämisestä, koska se piti asiassa esitettyä lääketieteellistä selvitystä kattavana, hyvätasoisena ja asian ratkaisun kannalta riittävänä. Vakuutusosasto totesi myös, ettei vakuutusosaston suullisessa käsittelyssä voida järjestää lääkärin tarkastusta. Tapauksessa oli kysymys myös lain tulkinnasta, eikä suullinen käsittely olisi tuonut lisävalaistusta lain tulkintaan. Vakuutusosasto korosti, että suullinen käsittely voi olla tarpeen vain tapauksen kannalta relevanttien tosiseikkojen selvittämiseksi.

Toisessa esimerkkitapauksessa kysymys oli peruspäivärahasta. Tapauksessa oli kysymys siitä, milloin valittaja oli irtisanoutunut työstään ja myös siitä, oliko hän irtisanoutunut omasta aloitteestaan vai oliko työnantaja irtisanonut hänet. Valittaja halusi kuulla asiassa kahta todistajaa. Valittaja halusi tulla myös itse vakuutusosastolla suullisesti kuulluksi sen selvittämiseksi, oliko hän irtisanoutunut pätevästi työstään, kun hän oli repinyt irtisanoutumisilmoituksen ennen sen allekirjoitusta. Vakuutusosasto hylkäsi pyynnön. Todistajat eivät olleet paikalla valittajan keskustellessa työnantajansa kanssa irtisanoutumisesta, eikä heidän kuulemisellaan siten olisi ollut saatavissa asiaan lisäselvitystä. Valittajan itsensä kuulemista pidettiin tarpeettomana, koska vakuutusosasto katsoi muun selvityksen perusteella selvitetyn, että valittaja oli joka

tapauksessa ilmoittanut työnantajalleen suullisesti ja siis pätevästi irtisanoutumistaan.

Kolmannessa esimerkkitapauksessa oli kysymys tapaturmakorvauksesta. Valittaja pyysi suullisen käsittelyn toimittamista voidakseen kertoa vakuutusosikeudelle suullisesti muun muassa siitä, miten vamma oli aiheutunut. Vakuutusosikeus piti suullista käsittelyä tarpeettomana, koska valittajan kertomus kävi riittävästi ilmi kirjallisesta aineistosta. Vakuutusosikeus hylkäsi valituksen kirjallisen aineiston perusteella.

Myös neljäs esimerkkitapaus koskee tapaturmakorvausta. Valittaja oli pyytänyt suullista käsittelyä itsensä ja asiassa kirjallisen lausunnon antaneen ortopedin kuulemiseksi. Valittaja oli myös pyytänyt, että vakuutusosikeus toimittaisi vammautuneen polven katselmuksen. Vakuutusosikeus hylkäsi pyynnön suullisen käsittelyn järjestämisestä. Asiassa oli esitetty useita valittajaa hoitaneiden lääkärin antamia lausuntoja. Valittajan oma kirjallinen kuvaus vahinkotapahtumasta ja polven tilanteesta ennen vahinkotapahtumaa ei ollut riidanalainen. Polven toimintakyvystä tapaturman jälkeen oli olemassa kattavat lääketieteelliset kuvaukset.

Viidennessä esimerkkitapauksessa (tapaturmakorvausasia) valittaja perusteli vaatimustaan suullisen käsittelyn järjestämiseksi ennen muuta sillä, että hänen mielestään häntä hoitaneen lääkärin ja vakuutuslääkärin lausunnot olivat keskenään ristiriitaisia. Vakuutusosikeus hylkäsi pyynnön suullisen käsittelyn järjestämisestä. Vakuutusosikeus korosti, että asia voidaan ratkaista kirjallisen aineiston perusteella, vaikka valittajaa hoitaneen lääkärin lausunto syy-yhteydestä poikkeaisi vakuutuslääketieteellisestä syy-yhteydsarviosta. Vakuutusosikeus myös korosti sitä, että vakuutusosikeuden kokoonpanossa on lääkärijäsen.

3.4.2 Johtopäätökset järjestämättömistä suullisista käsittelyistä

Yleisin peruste suullisen käsittely epäämiseen oli se, että vakuutusosikeus katsoi suullisen käsittelyn tarpeettomaksi asiassa esitetty kirjallinen todistelu huomioon ottaen. Vakuutusosikeus katsoi, ettei lääkärin suullisella kuulemisella olisi saatavissa sellaista tietoa, joka ei jo ilmenisi kirjallisista lausunnoista. Vakuutusosikeus korostaa useissa päätöksissä, ettei valittajalle voida tehdä vakuutusosikeudessa lääkärintarkastusta. Joissain päätöksissä on tuotu esiin se tosiseikka, että vakuutusosikeuden kokoonpanossa on edustettuna sekä oikeudellinen että lääketieteellinen asiantuntemus. Eriyisesti on korostettu sitä, että vakuutusosikeudella on tämän kokoonpanon turvin kyky päätyä perusteltuun ratkaisuun niissäkin tapauksissa, joissa eri lääkärin antamat lausunnot poikkeavat toisistaan. Asiantuntijatodistelun arviointi on tuomioistuimen tehtävä ja tämän tehtävänsä vakuutusosikeus on vakuuttanut kykenevänsä hoitamaan.

Myös niissä asioissa, joissa päätös ei ole perustunut lääketieteelliseen selvitykseen, vakuutusosoikeus on korostanut kirjallisen selvityksen riittävyttä tai suullisten lausumien tarpeettomuutta muutoin. Päätöksissä on yleensä viitattu suullisen käsittelyn järjestämistä koskeviin EIT:n ratkaisuihin ja korostettu paitsi parhaan mahdollisen todistusaineiston periaatetta myös sitä, että vakuutusosoikeudessa osallisina olevien ihmisten oikeusturvaa kokonaisuutena ajatellen on tärkeää saattaa prosessit tehokkaasti kohtuullisessa ajassa päätökseen. Tästä lähtökohdasta suullisten käsittelyjen tarvetta on punnittava tapauskohtaisesti ja suullisia käsittelyjä tulee järjestää vain silloin, kun se on sekä asian selvittämistä varten että asian käsittelyyn kohtuudella käytettävää aikaa keskenään punniten perusteltu.

Lähtökohtaisesti vakuutusosoikeuden omaksumia linjauksia voidaan pitää perusteltuina. Suullisia käsittelyjä on syytä pitää vain silloin, kun siihen on asian selvittämiseksi tarvetta. Huomioon on otettava myös se, ettei asioiden käsittely vakuutusosoikeudessa ruuhkaudu suullisten käsittelyjen takia. Ruuhkautuminen ja asioiden viipyminen olisi pahin mahdollinen vaihtoehto. Punninnassa tulee siten antaa merkittävä painoarvo sille, että asiat kyetään ratkaisemaan vakuutusosoikeudessa kohtuullisessa ajassa. Tutkituissa tapauksissa näyttää vahvasti siltä, ettei suullisilla käsittelyillä olisi saavutettu sitä, mitä suullisen käsittelyn pyytäjät ovat halunneet eli vankempaa tosiasiaperustaa vakuutusosoikeuden päätöksentekoon.

On kuitenkin syytä ottaa vakavasti se, että KKO on palauttanut kolmessa ennakkoratkaisussa asian vakuutusosoikeuden suullista käsittelyä varten. Kaikissa näissä tapauksissa on ollut kysymys ensi sijassa lääketieteellisen näytön arvioinnista. Tähän nähdessä on jossain määrin ongelmallista se, että vakuutusosoikeus näyttää varsin kategorisesti hylkäävän pyynnön suullisesta käsittelystä niissäkin tapauksissa, joissa on esitetty toisistaan poikkeavia arvioita vahinkotapahtuman ja vamman välisestä syyteydestä. Vakuutusosoikeus käyttää hylkäävän päätöksen perusteena varsin tavanomaisesti sitä, että tuomioistuimella on edellytykset arvioida myös ristiriitaista lääketieteellistä näyttöä. Tämä onkin ehdottomasti oikea lähtökohta, mutta vakuutusosoikeuden tulee kuitenkin ottaa vakavasti KKO:n päätösten perusteluihin sisältyvä viesti siitä, että lääketieteellisen näytön ollessa ristiriitaista, tulkinnanvaraista tai puutteellista suullisen käsittelyn järjestäminen voi olla tapauskohtaisen arvioinnin perusteella aiheellista.

4 Päätöksenteon edellyttämä erityisasiantuntemus hallintolainkäytössä

4.1 Erityisasiantuntemuksen hankkimisen mahdollisuudet

Tuomioistuimet ovat olemassa ensi sijassa sen vuoksi, että yksittäisessä asiassa saadaan kannanotto voimassaolevan oikeuden sisällöstä; siitä, mikä on yksittäistapauksessa lainmukaista. Täten oikeudenkäyntimenettelyssä korostuu juridinen asiantuntemus. Tuomioistuimissa oikeudellisen ratkaisun tekeminen edellyttää oikeudellisen tiedon lisäksi myös muuta kuin juridista erityisasiantuntemusta.

Oikeudenkäyntimenettelyissä tarvittavan muun kuin juridisen tiedon syvällisyys ja laajuus vaihtelevat tuomioistuimittain, asiaryhmittäin ja yksittäisten asioiden tasolla. Muuhun kuin juridiseen tietoon kytkeytyvän erityisasiantuntemuksen lisäksi tietyt oikeudellisen tiedon erityisalajat ovat niin spesifejä ja erityistyyppisiä, että myös juridista osaamista on haluttu kohdentaa. Järeimmillään päätöksentekoon tarvittavan erityisasiantuntemuksen korostaminen on johtanut erityistuomioistuinten perustamiseen. Tällä hetkellä Suomessa on kolme erityistuomioistuinta: markkinaoikeus, vakuutusoi-keus ja työtuomioistuin. Erityistuomioistuinten määrä on vuosien saatossa vähentynyt ja yleisenä pyrkimyksenä on ollut järjestää tuomioistuinten tarvitsema erityisasiantuntemus muuten kuin perustamalla itsenäinen erityistuomioistuin. Muun muassa tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä onkin tunnustettu itsenäisten erityistuomioistuinten sijaan mahdollisuus erityiskokoonpanojen käyttöön osana riita- ja rikosasioiden tuomioistuinta ja yleisiä hallintotuomioistuinta.³

³ KM 2003:3, s. 383.

Nykylainsäädännön tilanteesta voidaan todeta, että riippumatta asiasta tuomioistuimilla on mahdollisuus ratkaistavina olevien asioiden kannalta tarvittavan erityisasiantuntemuksen hankintaan. Lainsäätäjän valitsemat ja suosimat keinot tiedontarpeen tyydyttämiseksi vaihtelevat. Ratkaisut on tyypillisesti tehty asiaryhmittäin. Koko prosessijärjestelmän tasolla voidaan erottaa kaksi tyypillistä tapaa, jolla tuomioistuin voi hankkia tarvittavan erityisasiantuntemuksen: 1) tuomioistuinkokoonpanoon kuuluvat tuomarit/erityisasiantuntijat tai 2) ulkopuolisten asiantuntijatiedon hyödyntämisen kautta.

4.2 Erityiskokoonpano

Eräissä asiatyypeissä tuomioistuimissa on lainoppineiden tuomareiden lisäksi käytössä erityistä asiantuntemusta omaavia tuomioistuimen kokoonpanoon kuuluvia jäseniä. Jäsenet voivat olla joko nimenomaisesti tuomareita tai asiantuntijajäseninä. Merkittävien ero näiden kategorioiden välillä on pysyvyydessä. Tuomarinvirka on pysyvä, asiantuntijajäsenet määrätään määräajaksi.

Erityisasiantuntemusta omaavien tuomioistuinten muiden kuin lainoppineiden jäsenten kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomioistuinlain 10 luvussa ja tätä täydentävässä erityislainsäädännössä.

Kiinteistönmuodostamislain (554/1995, jäljempänä KML) mukaisia maaoikeusasioita käsitteleviä käräjäoikeuden kokoonpanoja kutsutaan maaoikeuksiksi. Maaoikeuskokoonpanoon kuuluu lainoppineen puheenjohtajan ja lautamiesten lisäksi maaoikeusinsinööri, jonka kelpoisuusvaatimukset on sidottu maanmittauksen alalla suoritettuun diplomi-insinöörin tutkintoon sekä säädettyihin kokemus- ja perehtyneisyysvaatimuksiin (TIL 10:5). Vesilain (587/2011) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaisten asioiden käsittelyyn osallistuu Vaasan hallinto-oikeudessa tekniikan tai luonnontieteiden alan osaaja. Heidän kelpoisuusvaatimuksenaan on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tekniikan tai luonnontieteiden alalta ja perehtyneisyys sovellettavan lainsäädännön alaan kuuluviiin tehtäviin (TIL 10:6). Markkinaoikeudessa kokoonpanoon kuuluu säädetyissä asioissa markkinaoikeusinsinööri. Markkinaoikeusinsinööriksi voidaan nimittää soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon tekniikan alalta suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka on perehtynyt patenttiasioihin ja jolla on tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet (TIL 10:8).

Asiantuntijajäsenistä ja heidän kelpoisuusvaatimuksistaan säädetään tuomioistuinlain 17 luvussa. Hallinto-oikeuksissa asiantuntijajäseniä on käytössä lastensuojeluasioissa, adoptioasioissa, vammaisasioissa, mielenterveysasioissa, päihdehuoltoasioissa ja tartuntatautiasioissa (ks. hallinto-oikeuslaki 430/1999 7 §). Asiaryhmästä riippuen

asiantuntijajäsenen pitää olla joko soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut tai käsiteltävän asiaryhmän tematiikkaan perehtynyt lääkäri. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa asiantuntijajäseniä käytetään vesilain ja ympäristönsuojelulain mukaisissa asioissa ja heillä on samat kelpoisuusvaatimukset kuin hallinto-oikeudessa. Markkinaoikeudessa asiantuntijajäseniä käytetään kilpailu-, valvonta ja hankinta-asioissa, teollis- ja tekijänoikeusasioissa sekä markkinaoikeudellisissa asioissa. Asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset on sidottu suoritettuun ylempään korkeakoulututkintoon sekä käsiteltävän asiatyypin erityispiirteisiin. Työtuomioistuinten päätöksentekoon osallistuu myös asiantuntijajäseniä, joiden kelpoisuusvaatimukset liittyvät pääosin työ- ja virkasuhteisiin perehtyneisyyteen. Sotilasoikeudenkäyntiasioissa käräjäoikeuden kokoonpanoon kuuluvat sotilasjäsenet rinnastuvat asiantuntijajäseniin (sotilasoikeudenkäyntilaki 326/1983 3 luku) ja heidän kelpoisuuteensa on sidottu sotilasarvoon tuomioistuinasteittain.

Vakuutusosoikeuden lääkärijäsenet ovat asiantuntijajäseniä. Vakuutusosoikeudessa on lisäksi työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevia sekä osan sotilasvamma-asioita tuntevia asiantuntijajäseniä (TIL 17:14). Vakuutusosoikeuden päätöskokoonpanot ovat erilaisia eri tilanteissa. Lähtökohta on, että vakuutusosoikeuden kokoonpanossa on kolme lainoppinutta jäsentä, mikäli ei erikseen muuta säädetä (VakOikKL 2 §). Jos lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun, asian käsittelyyn osallistuu kaksi lainoppinutta jäsentä ja lääkärijäsen (VakOikKL 3 §), Asia voidaan kuitenkin ratkaista lainoppineen jäsenen ja lääkärijäsenen muodostamassa kaksijäsenisessä kokoonpanossa, jollei ratkaistavana olevan kysymyksen laatu edellytä kolmijäsenisen kokoonpanon käyttämistä. Edellytyksenä on, että ratkaistavana on muutoksenhakuasia, jossa on kysymys KELA:n ensimmäisenä asteena ratkaisemasta muusta kuin työkyvyttömyyseläkettä, työterveyshuollon korvausta tai kuntoutusetuutta koskevasta asiasta ja jossa lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun. Jos kaksijäsenisessä kokoonpanossa ei päästä yksimielisyyteen, siirretään asia kolmijäsenisen kokoonpanon ratkaistavaksi (VakOikKL 4 §).

Yhden lainoppineen jäsenen kokoonpanoa voidaan VakOikKL 5 §:n mukaan käyttää, jollei asiassa ratkaistavana olevan kysymyksen laatu edellytä kolmi- tai viisijäsenisen kokoonpanon käyttämistä ja ratkaistavana on asia, jossa on kysymys:

1. vakuutusosoikeudessa vireille tulleen ja sen toimivaltaan kuulumattoman asian jättämisestä tutkimatta;
2. muutoksenhakuajan jälkeen tulleen asian jättämisestä tutkimatta;
3. uuden selvityksen johdosta etuuslaitokselle kokonaisuudessaan palautettavasta tai siirrettävästä asiasta;
4. ulosmittausta koskevasta asiasta ja siihen liittyvästä vaatimuksesta;
5. täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevasta asiasta ja siihen liittyvästä vaatimuksesta;

6. asiasta, jossa valitus, hakemus tai asiassa esitetyt vaatimukset on peruutettu kokonaisuudessaan, ja tällaiseen asiaan liittyvästä vaatimuksesta.

Yhden lainoppineen tuomarin kokoonpanossa ratkaistavat asiat ovat pääosin luonteeltaan teknisluonteisia⁴.

Kun on kysymys

1. yksityisoikeudellisessa työsuhteessa olevien työeläkeasioista;
2. tapaturmavakuutus-asioista;
3. työttömyyspäivärahasta, työmarkkinatuesta, työvoimapolitiittisesta koulutuksesta, koulutuspäivärahasta, aikuiskoulutustuesta, ylläpitokorvauksesta, vuorottelukorvauksesta, palkkaturvasta taikka siitä, että henkilön pääsy työttömyyskassan jäseneksi on evätty tai hänet on erotettu kassan jäsenyydestä;
4. kunnan palveluksessa olevien ansioeläkeasioista;
5. valtion palveluksessa tai siihen rinnastettavassa palveluksessa olevien ansioeläkeasioista;
6. yrittäjien ansioeläkeasioista;
7. maatalousyrittäjien ja maatalousyrittäjien tehtäviin rinnastettavissa tehtävissä toimineiden ansioeläkeasioista tai tapaturmavakuutusasioista;
8. sotilastapaturma-asioista,

niin vakuutusoikeuden lainoppineiden kolmen jäsenen lisäksi kokoonpanoon kuuluu kaksi työelämän ja työmarkkinoiden tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevaa jäsentä sen mukaan kuin asian laatu edellyttää (VakOikKL 6.1 §). Kysymyksen ollessa muissa kuin yrittäjien ansioeläkeasioissa tai maatalousyrittäjien ja maatalousyrittäjien tehtäviin rinnastettavissa tehtävissä toimineiden ansioeläkeasioissa tai tapaturmavakuutusasioissa, tulee toisen jäsenistä edustaa työnantajatahoa ja toisen työntekijätahoa (VakOikKL 6.2 §).

Lainoppineiden jäsenten lisäksi kokoonpanoon kuuluu kaksi korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä tai yksi korvauksensaajien oloja tunteva jäsen ja yksi sotilasjäsen sen mukaan kuin asian laatu edellyttää, kun kysymys on sotilasvamman perusteella suoritettavaa korvausta tai asevelvollisen kuoltua suoritettavaa taloudellista tukea koskevasta asiasta (VakOikKL 7 §). Lisäksi VakOikKL 8 § muusta toimenpiteestä kuin lopullisesta pääasialliseksi voidaan päättää ilman vakuutusoikeuden asian-tuntijajäseniä ja että oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat kysymyksetkin ratkaistaan vakuutusoikeudessa oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetussa laissa (381/2007) säädetyssä järjestyksessä.

⁴ HE 104/2014 vp, s. 18.

4.3 Ulkopuoliset asiantuntijalausunnot

Yleisen prosessioikeudellisen normiston perusteella tuomioistuimet voivat prosessissa kuulla asiantuntijoita. Kuuleminen voi tapahtua joko suullisesti tai kirjallisesti. Oikeudenkäymiskaaren (4/1734, jäljempänä OK) 17:7:n mukaan tuomioistuimella on asian laadusta riippumatta oikeus hankkia omasta aloitteestaan asiantuntijalausunto. OK:n 17 luvussa säädetään muutenkin asiantuntijoiden kuulemisesta. Hallintolainkäytössä valitusviranomaisen voi hallintolainkäyttölain (586/1996) 36.2 §:n perusteella selvityksen hankkimiseksi pyytää lausunnon ulkopuoliselta viranomaiselta. Lisäksi hallintolainkäyttölain 40 §:n mukaan valitusviranomaisen voi hankkia erityistä asiantuntemusta vaativasta kysymyksestä lausunnon yksityiseltä asiantuntijalta noudattaen soveltuvin osin, mitä siitä säädetään OK 17 luvun 34–36, 43, 45, 46 ja 50 §:ssä, 51 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 52 ja 64 §:ssä.

Näiden yleissääntösten lisäksi lainsäädäntöön kuuluu erityissääntöksiä, jotka mahdollistavat sen, että tuomioistuin pyytää asiantuntijalausunnon tai hyödyntää nimenomaisesti määrättyjä asiantuntijoita prosessin eri vaiheissa.

Esimerkiksi merilaissa (674/1994) määritellään tietyt alioikeudet, jotka käsittelevät merilain mukaisia asioita merioikeuksina. Merilaissa on nimenomaisesti säädetty, että käsiteltäessä eräitä merenkulullisia tai meritekniisiä kysymyksiä merioikeudessa, tulee kahden meriasioita tuntevan ja niihin perehtyneen esteettömän henkilön olla tuomioistuinta avustavina asiantuntijoina läsnä tuomioistuimessa. Asiantuntijoiden läsnäolo ei kuitenkaan ole tarpeellista, jos merioikeuden puheenjohtaja asian vähäisen merkityksen tai sen laadun vuoksi näin päättää (merilain 21:1.3).

Vastaavalla tavalla vakuutus oikeudessa on vakuutus oikeuden asiantuntijalääkäreitä, joilta vakuutus oikeus pyytää tarvittaessa asiantuntijalausunnon (VakOikKL 16.1 §). Aikaisemmin voimassa olleessa vakuutus oikeus laissa asiantuntijalääkäreitä kutsuttiin lääkäri varajäseniksi. Nimikettä pidettiin harhaanjohtavana, sillä lääkäri varajäsenitkin toimivat käytännössä ainoastaan ulkopuolisten lausuntojen antajina.⁵ Nimikkeen muutos toteutettiin vuoden 2016 alussa voimaantulleella lainsäädännöllä.

Kansainvälisessä katsantokannassa kotimainen järjestelmä ei ole poikkeuksellinen, sillä monissa maissa on käytössä tuomioistuimen ulkopuolinen asiantuntijalääkäri järjestelmä ja prosessissa tarvittava lääketieteellinen asiantuntemus hankitaan ulkopuolisten asiantuntijalääkäreiden antamien lausuntojen pohjalta. Ulkopuolista asiantuntijalääkäri järjestelmää pidetään muutoksenhakijan kannalta ihanteellisena ratkaisuna, sillä tällöin ratkaisuun vaikuttava lääketieteellinen kannanotto ei jää tuomioistuimen

⁵ HE 104/2014 vp, s. 15.

neuvottelusalaisuuden piiriin.⁶ Merkittäviltä osin valtiontaloudellisista kustannussyistä vakuutuslainsäädännössä on päädytty järjestelmään, jossa kokoonpanoon osallistuu lääkärijäsen, mutta tämän lisäksi on mahdollista pyytää ulkopuolinen asiantuntijalääkärilausunto.⁷

Asiantuntijalääkärilausunnon pyytämistä harkittaessa tulisi ottaa huomioon oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet ja muutoksenhakijoiden yhdenvertainen kohtelu. Lain esitöissä korostetaan, että vakuutuslainsäädännössä tulisi pyytää asiantuntijalääkärin lausunto asioissa, joissa esitetty näyttö on ristiriitaista tai tulkinnanvaraista, ja joilla on huomattavan suuri merkitys yksityiselle asianosaiselle. Asiantuntijalääkärin lausunto tulisi pyytää asioissa, joissa on esitetty poikkeuksellisen laadukas, mutta vakiintuneen korvauskäytännön vastainen selvitys.⁸

Vakuutuslainsäädännön kohdalla keskustelu kulminoituu asiantuntijajäsenten ja asiantuntevan todistelun välille. Molemmissa on omat hyvät ja huonot puolensa. Asiantuntevan todistelua pidetään siinä mielessä parempana, että se asianosaiset saavat tietoonsa todistelun sisällön. Tuomioistuinkokoonpanoon kuuluvan asiantuntijan esittämät kannanotot jäävät tuomioistuimen neuvottelusalaisuuden piiriin. Sosiaaliturvan muutoksenhakujärjestelmää kohtaan on katsottu kohdistuvan epäluottamusta. Erityisesti tämä epäluottamus on perustunut siihen, että lääketieteellisten seikkojen arviointi ei tapahdu avoimesti.⁹

Vakuutuslainsäädännössä kokoonpanoon kuuluvien lääkäreiden etuna on pidetty sitä, että mikäli asiassa esitetään paljon uutta selvitystä vasta tuomioistuinvaiheessa, tuomioistuin voi asiaa palauttamatta oman lääketieteellisen asiantuntemuksensa turvin arvioida selvityksen merkityksen siten, että prosessin kesto ei ole asianosaisen kannalta kohtuuton.¹⁰

Asiantuntijalausuntojen pyytäminen ja niistä kuuleminen hidastaa asian käsittelyä. Toimeentuloturvan muutoksenhakukomitean mietinnössä pohdittiin sitä, että jos asiantuntijalausunnon merkitys päätöksenteossa on ratkaiseva, päätösvalta siirtyy tältä osin lainkäyttöviranomaisen ulkopuolelle asiantuntijalääkäreille. Lisäksi todettiin, että lausunnoista aiheutuu usein merkittäviä kustannuksia valitusviranomaiselle.¹¹

⁶ HE 104/2014 vp, s. 20.

⁷ Ks. järjestelmärakenteen perusteista HE 104/2014 vp, s. 21–22.

⁸ HE 104/2014 vp, s. 22.

⁹ KM 2003:3, s. 390.

¹⁰ KM 2001:9, s. 141.

¹¹ KM 2001:9, s. 140.

Pelko päätösvalan siirtymisestä tuomioistuimen ulkopuolelle on jossain määrin turha, sillä tuomioistuimella on kuitenkin itsenäinen valta arvioida asiantuntijalausunnon merkitys kulloisessakin asiassa. Vakuutusosoikeus korostaakin ratkaisuisaan perustellusti itsenäistä arviointivaltaansa sekä suhteessa esitettyihin lausuntoihin, että muihin menettelyihin, joissa asiaa on saatettu arvioida. Tyypillisesti itsenäisyys muotoillaan perusteluissa esimerkiksi seuraavan tyyppisesti:

”Vakuutusosoikeus toteaa, että se ratkaisee itsenäisesti sille vireille tulleet asiat eivätkä vakuutuslaitoksen antamat yksityishenkilön vakuutusta koskevat päätökset sido vakuutusosoikeutta sen ratkaistessa lakisääteistä tapaturmavakuutusta koskevia korvausasioita.”

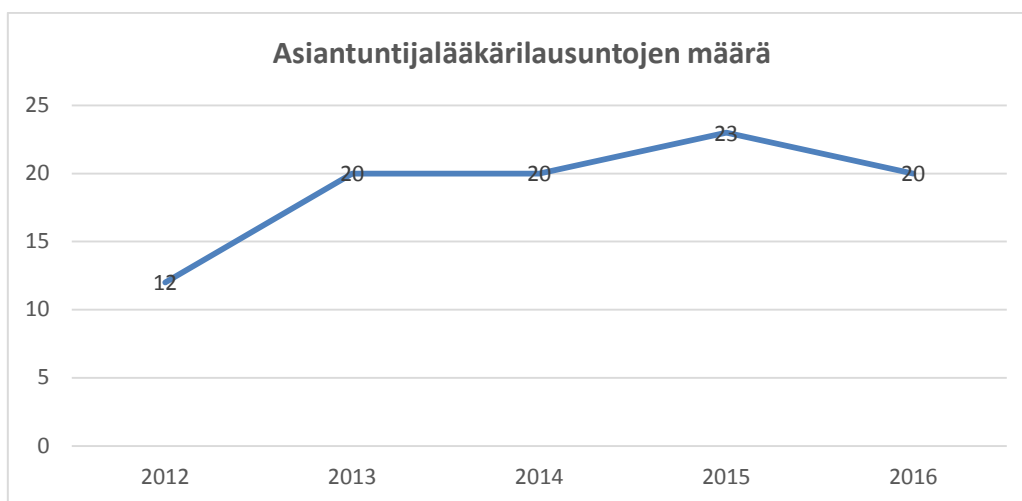
”Vakuutusosoikeus tekee korvausharkintansa itsenäisesti ja edellä kerrotuista lupapäätöksistä ja tuomioista riippumatta.”

”Vakuutusosoikeus muodostaa riippumattomana tuomioistuimena itsenäisesti kantansa syy-seuraussuhteesta.”

5 Asiantuntijalääkäreiden käyttö vakuutusosoikeudessa

5.1 Yleiset lähtökohdat

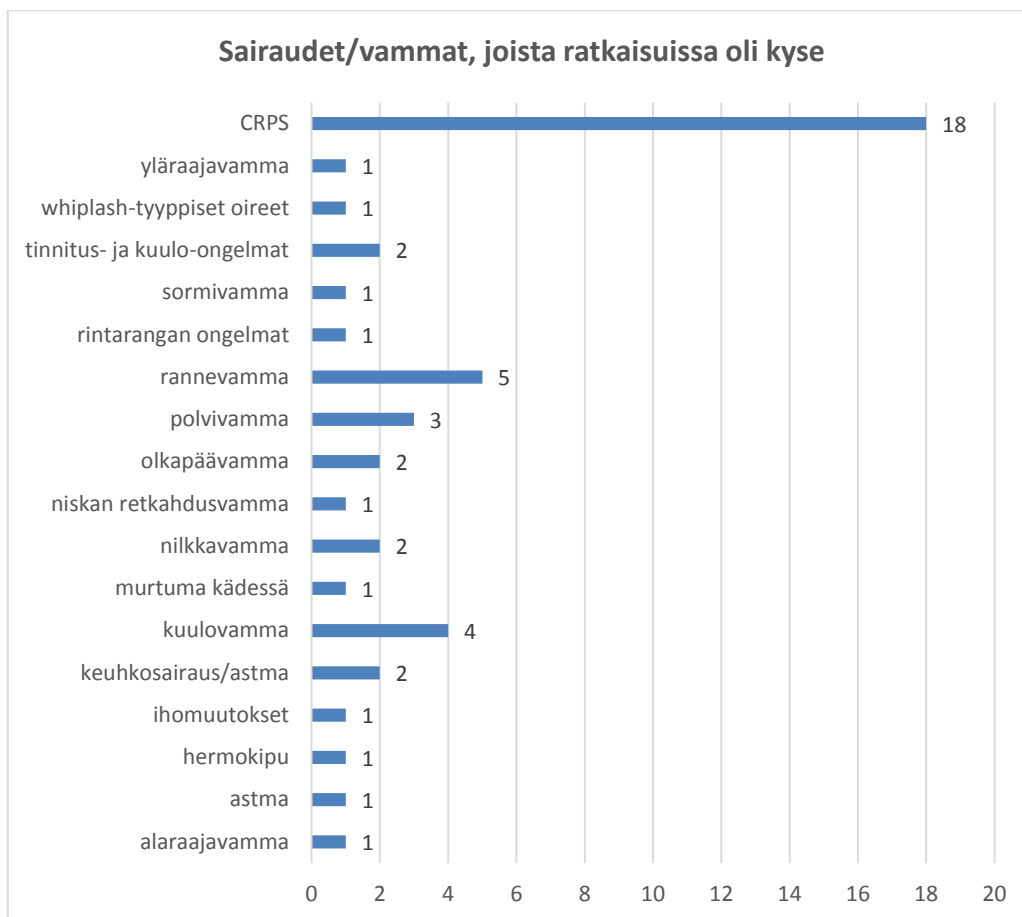
Vakuutusosoikeuden keinot hankkia lääketieteellistä osaamista prosessiin ovat siis keskeisiltä osin kahdenlaiset. Yhtäältä vakuutusosoikeuden kokoonpanoon asioissa, joihin lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa, kuuluu lääkärjäsen ja toisaalta tämän lisäksi asiassa on mahdollisuus pyytää vakuutusosoikeuden ulkopuolinen asiantuntijalääkäri-lausunto. Vuosina 2012–2016 vakuutusosoikeus on pyytänyt ulkopuolisen asiantuntijalääkäri-lausunnon seuraavan kuvion mukaisesti:

Kuvio 3. Vakuutusosoikeuden pyytämien asiantuntijalääkärilausuntojen määrä vuosina 2012–2016.

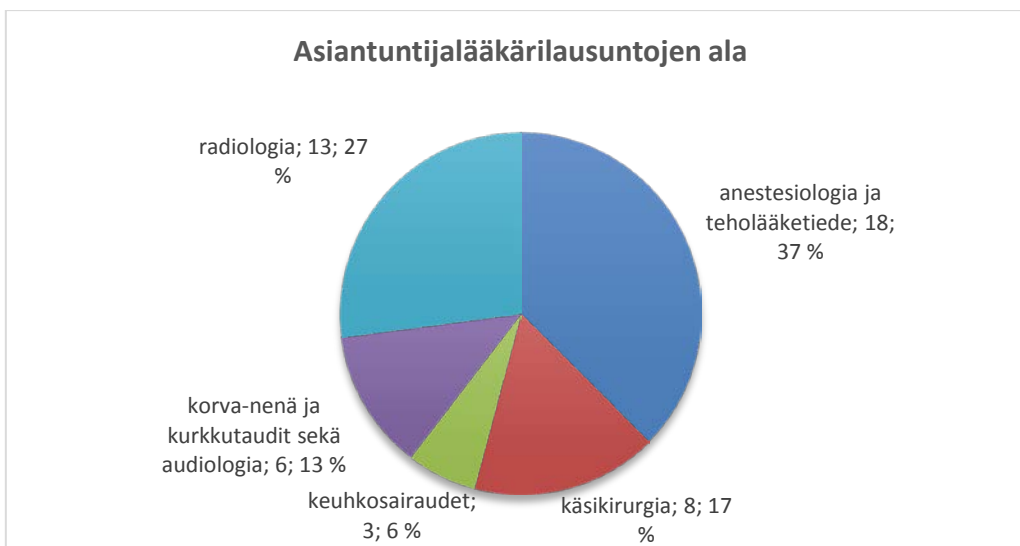
Tarkemman analyysin kohteena tässä selvityksessä on 48 vakuutusosoikeuden ratkaisua vuosilta 2014–2016. Mukana on näiltä vuosilta kaikki ratkaisut, joissa on pyydetty asiantuntijalääkäriin lausunto ja joissa lopullinen asiaratkaisu on tehty. Osassa vuonna 2016 pyydytyissä asiantuntijalääkärijutuissa lopullista ratkaisua ei ole vielä tehty.

Kaikki analysoidut ratkaisut olivat tapaturmavakuutusasioita. Seuraavasta kuviosta käy ilmi, minkä tyyppisistä sairauksista/vammoista ratkaisuissa oli kyse.

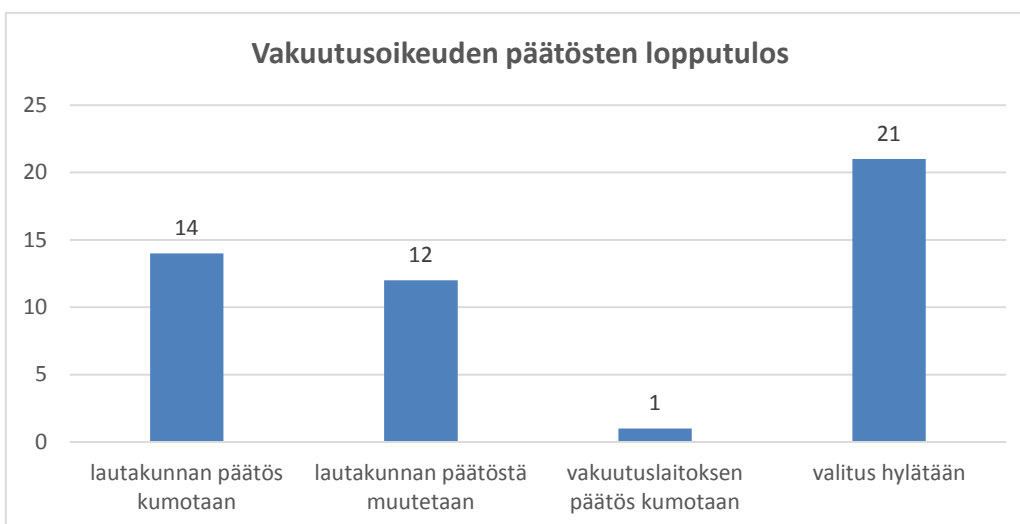
Kuvio 4. Sairaudet ja vammat, joiden arviointiin asiantuntijalääkärilausunto on pyydetty.

Seuraavasta kuviosta käy ilmi, mikä oli niiden asiantuntijalääkäreiden ala, joilta pyyntöjä tehtiin.

Kuvio 5. Asiantuntijalääkärilausuntojen ala lukumääräisesti ja prosentuaalisesti vuosina 2014–2016.

Seuraavasta kuviosta käy ilmi, mikä oli vakuutusosoikeuden ratkaisujen lopputulos niissä päätöksissä, joissa pyydettiin asiantuntijalääkärin lausunto. Huomionarvoista on, että näissä ratkaisuissa 56 %:ssa muutoksenhaun kohteena olevaa päätöstä joko muutettiin tai se kumottiin.

Kuvio 6. Vakuutusosoikeuden päätösten lopputulos niissä ratkaisuissa, joissa on pyydetty ulkopuolinen asiantuntijalausunto.

5.2 Millaisissa asioissa asiantuntijalääkärilausuntoja käytetään?

Kuten aikaisemminkin tässä selvityksessä, asiantuntijalääkäreiden käytön osaltakin esitystä havainnollistetaan viidellä tyyppitapauksella.

Ensimmäisessä tapauksessa valittaja oli hakenut muutosta tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen ja vaatinut astman korvaamista ammattitautina. Vakuutuslaitos oli evännyt haetun korvauksen ja muutoksenhakulautakunta hylännyt päätöksestä tehdyn valituksen. Vakuutusosoikeudessa valittaja katsoi näyttäneensä lain edellyttämällä tavalla toteen sen, että on todennäköistä, että hänellä todettu astma johtuu pääasiallisesti työpaikan biologisista olosuhteista. Väitteensä tueksi valittaja esitti aikaisemman selvityksen lisäksi uuden lääkärintodistuksen. Vakuutusosoikeus pysyi asiassa asiantuntijalausunnon keuhkosairauksiin erikoistuneelta asiantuntijalääkäriltä. Asiantuntijalausunnon mukaan valittajalla oli astma, mutta käytettävissä olevien tutkimustulosten perusteella se ei ole aiheutunut hänen työpaikkansa fysikaalisista, kemiallisista tai biologisista tekijöistä eikä kyseessä ole ammattitautina korvattava sairaus. Lausunnon johdosta annetussa selityksessä valittaja esitti toissijaisesti, että astma todetaan ammattitaudiksi ammattitautilain toisen lainkohdan perusteella. Vakuutusosoikeus hylkäsi valituksen ja siirsi asian toissijaisen vaatimuksen osalta vakuutuslaitokselle ensi asteena käsiteltäväksi. Vakuutusosoikeus hyväksyi tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksen perustelut ja totesi lisäksi seuraavaa: ”Vakuutusosoikeus katsoo asiassa esitetyn selvityksen perusteella ja hankkimaansa asiantuntijalausuntoon viitaten, ettei käytettävissä olevien tutkimustulosten perusteella [valittajalla] todetun astman voida katsoa todennäköisesti pääasiallisesti aiheutuneen hänen työssään olleista fysikaalisista, kemiallisista tai biologisista tekijöistä eikä sitä näin ollen voida korvata ammattitautina. Valituksenalaisella päätöksellä ei ole ratkaistu [valittajan] oikeutta korvaukseen [ammattitautilain toisen säännöksen perusteella].”

Vaikka vakuutusosoikeuden päätöksen perustelut ovat suppeat, on prosessissa pyydetty asiantuntijalausunto aikaansaanut sen, että valittaja on esittänyt toissijaisen vaatimuksen ja saanut asian uudelleenarvioitavaksi vakuutuslaitoksessa. Asiantuntijalausunto on rikastuttanut prosessia sekä vakuutusosoikeuden että muutoksenhakijan näkökulmasta. Päätös on kritiikille altis siltä osin, että asiantuntijalausunnon referointi on varsin suppea pitäytyen lähinnä asiantuntijalääkärin tekemään johtopäätökseen. On todettava, että useimmiten asiantuntijalausunnon sisältö avataan päätöksissä laajemmin eikä lausunnon johtopäätöstä oteta näin annettuna.

Aineistoon sisältyy lukuisia CRPS-kipuoireyhtymään¹² liittyviä ratkaisuja. Toisessa esimerkkitapauksessa muutoksenhakijalle oli sattunut tapaturma, jossa hän oli pudonnut noin kaksi metriä seurauksin, että hän oli saanut oikean värttinäluun ulomman pään murtuman veneluun-puolikuuluun välisen nivelsiteen repeämän. Murtuma oli hoidettu kipsillä. Muutoksenhakijan ranne oli jäänyt kipsin poiston jälkeen kivuliaaksi, ranteeseen oli tullut liikerajoitusta, käden puristusvoima oli heikentynyt ja sormiin oli tullut kömpelyyttä. Kädessä oli todettu ajoittain turvotusta, poikkeavaa hikoilua ja värimuutoksia. Yläraaja ei sietänyt rasitusta ja muutoksenhakija joutui turvautumaan apuvälineisiin selvitäkseen ruuanlaitosta ja peseytymisestä. Lääkärinlausunnosta kävi ilmi, että käden kipujen on epäilty johtuvan CRPS-oireyhtymästä. Vakuutuslaitos katsoi, että krooninen kipuoireyhtymä CRPS ei ole tapaturmavamman seurausta. Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta hylkäsi vakuutuslaitoksen päätöksestä tehdyn valituksen. Muutoksenhakija valitti vakuutusoikeuteen, joka pyysi asiassa asiantuntijalääkärin lausunnon. Lausunnossa todettiin olevan todennäköistä, että muutoksenhakijan käden pitkittyneen kiputilan taustalla ainakin yhtenä osatekijänä on ollut CRPS. Asiantuntijalausunnossa kuvattiin myös muita mahdollisia kipuoireistoon vaikuttavia tekijöitä sekä suljettiin pois eräitä muutoksenhakijan terveydentilatekijöitä, joilla tietyissä tilanteissa on ollut yhteys CRPS-oireyhtymään. Lausunnossa todettiin tapaturman ja kiputilan selvä ajallinen yhteys sekä se, että CRPS-oireyhtymän diagnosointi vie usein pitkän ajan oireiden alkamisen jälkeen ja että on jokseenkin todennäköistä, että muutoksenhakijan oikean yläraajan kivun ja toimintahäiriön taustalla on CRPS-oireyhtymä, joka on seurausta sattuneen tapaturman aiheuttamasta vammasta.

Selostettuaan asiantuntijalausunnon keskeisen sisällön vakuutusoikeus päätyy seuraaviin päätelmiin: "Esitettyjen lääketieteellisten lausuntojen perusteella vakuutusoikeus katsoo selvitetyn, että [muutoksenhakijan] ranne on jäänyt kivuliaaksi ja oikean yläraajan rasituksen sietokyky heikoksi, vaikka hänelle tapaturman seurauksena syntynyt murtumavamma on parantunut. [Muutoksenhakijaa] hoitaneiden lääkäreiden lausunnoissa hänen oikean yläraajansa vaivoja on pidetty tapaturmaperäisinä ja hänelle on katsottu kehittyneen oikeaan yläraajaan CRPS-oireyhtymä. – Vakuutusoikeus viittaa hankkimaansa asiantuntijalausuntoon ja katsoo asiassa esitetyn selvityksen perusteella, että [muutoksenhakijalla] todettu CRPS-kipuoireyhtymä on syy-yhteydessä [päivämäärä] sattuneeseen tapaturmaan." Vakuutusoikeus palautti asian vakuutuslaitokselle kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi.

¹² CRPS (Complex Regional Pain Syndrome) on määritelty kivuliaaksi oireyhtymäksi, jossa oireina ovat alueellinen kipu, tunteenmuutokset sekä autonomisen eli tahdosta riippumattoman hermoston toimintamuutokset (muutokset ihon lämpötilassa, hikoilussa ja verenkierrössä). <http://www.terve.fi/crps-eli-monimuotoinen-alueellinen-kipuoireyhtyma/mika-on-crps>. 28.6.2017

Ratkaisun perusteluista käy hyvin ilmi, mikä on asiantuntijalausunnon keskeinen sisältö. Tämän lisäksi ratkaisun perusteluista on esimerkillisellä tavalla kuvattu, millainen vaikutus asiantuntijalausunnolla on ollut vakuutusosoikeuden päätösharkintaan. Päätöstä voi pitää hyvänä esimerkkinä siitä, miten asiantuntijalääkärijärjestelmän parhaat puolet näkyvät vakuutusosoikeusprosessissa.

Kolmannessa esimerkkitapauksessa muutoksenhakija oli työskennellyt tehtaalla, mutta hänellä olevan kuulonaleneman vuoksi työnantaja ei voinut ottaa häntä takaisin aikaisempaan työhönsä. Vakuutusosoikeudessa oli kyse muutoksenhakijan elinkoron perusteena olevasta haitta-asteesta sekä muutoksenhakijan oikeudesta täydennyskorkoon tai harkinnanvaraiseen täydennyskorkoon. Vakuutusosoikeus pyysi asiassa lausunnon asiantuntijalääkäriltä. Asiantuntija totesi launnossaan, että *työmelulla on ollut merkittävä osuus muutoksenhakijan kuulonlaskuun*, mutta viimeisimmässä kuulontutkimuksessa on kuulokäyrän muotoon vaikuttanut myös ikähuonokuuloisuus. Asiantuntija arvioi, että haitta-aste on ollut 15 % vuoteen 2009 asti, sen jälkeen 20 % ja vuodesta 2010 eteenpäin 35 % edellyttäen, että pään magneettitutkimuksella on poissuljettu erittäin harvinainen kuulohieron hyvänlaatuinen kasvain. Sitä vastoin *vakuutuslaitoksen* pyytämän ulkopuolisen lääkärilausunnon mukaan muutoksenhakijan altistuminen työmelulle on ollut todennäköisesti riittävää mahdollistamaan korkeintaan lievän tai lievähkön meluvamman. Lausunnon mukaan muutoksenhakijan kuulonaleneman kehityskulussa on ollut selittämättömältä tuntuvia muutosten edestakaisuuksia sekä ristiriitaisilta näyttäviä puhekuulokyvyn huononemisia etenkin oikealla ja lopulta vasemmalla sekä kokonaiskuulon epäsäännöllinen vähittäinen vajoaminen vaikea-asteiseksi kuulovammaksi asti. Tämä kehityskulku ei lausunnonantajan mukaan voisi selittyä meluperäisenä, vaikka sisäkorvien altistuminen melulle olisi ollut rankkaakin. Kehityskulku selittyisi parhaiten jonkinlaisena tavallisia kuulovikoja selvästi harvinaisempaan sisäkorvien tai kuulohierojen etenevänä sairautena. Lausunnonantaja on katsonut, että *muutoksenhakijan kuulonalenema ei voi kokonaisuudessaan johtua melusta*. Hänen mukaansa *aleneman eteneminen on ollut osaksi myöhemmissä vaiheissaan yksiselitteisesti ei-meluperäistä* ja että kuulonalenema selittyisi alusta pitäen aivan hyvin kokonaisuudessaankin ei-meluperäisenä.¹³

Perusteluissaan vakuutusosoikeus totesi, että vakuutusosoikeudelle toimitetut asiantuntijalausunnot ovat johtopäätöksiltään toisistaan poikkeavat. Vakuutusosoikeus piti vakuutuslaitoksen pyytämässä lääkärilausunnossa esitettyä näkemystä muutoksenhakijan kuulonkehityksen syistä todennäköisempänä ja lääketieteellisesti perustellumpana. Vakuutusosoikeus katsoi, että muutoksenhakijan kuulonaleneman myöhempää kehityskulkua ei voida pitää työssä olleesta meluallistuksesta aiheutuneena vaan sairauspe-

¹³ Kursivoinnit kirjoittajan

räisistä syistä johtuneina. Vakuutusosoikeus ei muuttanut tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätöstä.

Vakuutusosoikeuden ratkaisu oli siinä mielessä poikkeuksellinen, että siinä päädyttiin vakuutusosoikeuden asiantuntijalääkäriltään pyytämän lausunnon vastaiseen lopputulokseen. Useimmissa tapauksissa asiantuntijalääkäreiden lausunnoilla on ratkaiseva merkitys asian lopputuloksen kannalta ja päätöksen lopputulos on asiantuntijalääkärin lausunnon mukainen. Ratkaisu osoittaa, että asiantuntijalääkäreiden lausuntoja arvioidaan sisällöllisin kriteerein, ei lausujan muodollisen aseman perusteella.

Neljännessä esimerkkitapauksessa muutoksenhakija vaati, että hänen tapaturmavammansa aiheuttama työkyvyn alenema katsotaan olevan 100 % ja että hänelle myönnetään täysi tapaturmaeläke. Muutoksenhakijan mukaan lääkärit ovat yksiselitteisesti todenneet, että tapaturmaisesta rannevammasta on seurannut CRPS-kipuoireyhtymä ja masennus. Vakuutusosoikeus hankki asiassa lausunnon asiantuntijalääkäriltään siitä: ”ovatko CRPS:n diagnostiset kriteerit täyttyneet [muutoksenhakijalla] ja onko mahdollinen CRPS-kipuoireyhtymä syy-yhteydessä korvattuun [päivämäärä] sattuneeseen tapaturmaan.” Vakuutuslaitos antoi asiassa lisälausuntonsa ja totesi, että se muuttaa asiantuntijalausunnon perusteella päätöstään siltä osin, että muutoksenhakijalla todetun kipuoireyhtymän voidaan katsoa täyttävän CRPS:n diagnostiset kriteerit ja että CRPS oikeuttaa tapaturmavakuutuslain mukaisiin korvauksiin.

Ratkaisusta ei käy ilmi asiantuntijalääkärin lausunnon sisältö, mutta se on pääteltävissä vakuutuslaitoksen lisälausunnon perusteella. Asiantuntijalääkärin lausunnon sisällön esiintuonti olisi helpottanut ulkopuolisen lukijan asemaa, mutta ratkaisun lopputuloksen ja asianosaisen kannalta sisällön avaaminen ei ollut välttämätöntä. Ratkaisu osoittaa, että asiantuntijalääkärilausunto saattaa vaikuttaa prosessin eri vaiheissa ja että vakuutuslaitoskin saattaa muuttaa kantaansa asiantuntijalääkärilausunnon perusteella.

Viimeisessä esimerkkitapauksessa muutoksenhakija vaati vakuutusosoikeudessa, että Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen Fimean erityisluvalla hankittava Bedorocan Cannabis Flos –lääke sekä vaporisaattori korvataan hänelle tapaturmavakuutuslain nojalla. Lääkevalmisteen korvaaminen tapaturmavakuutuslaissa tarkoitettuna tarpeellisena sairaanhoitona edellyttää, että kyseisen lääkevalmisteen käyttö on kysymyksessä olevan sairauden hoitona vakiintunut tai ainakin vähintäänkin sitä, että lääkevalmisteen tehosta kysymyksessä olevan sairauden hoitamisessa on olemassa riittävä tieteellinen näyttö. Vakuutusosoikeus pyysi asiassa asiantuntijalääkärilausunnon. Perusteluissaan vakuutusosoikeus totesi, että asiantuntija on merkityksellinen vain siltä osin kuin se koskee tieteellisiä tutkimuksia, joilla on selvitetty lääkekannabiksen tehoa hermokivun hoitomuotona. Asiantuntijalääkäri viittasi lausunnossaan Maailman kivuntutkimusyhdistyksen (IASP) hermovauriokivun tutkimuksen ja osaston vuonna 2015

julkaisemaan katsaukseen hermovauriokivun hoidosta. Katsauksessa todetaan olevan heikkoa näyttöä siitä, että kannabinoidit, kuten muutoksenhakijan korvattavaksi vaatima lääkevalmiste, eivät kuulu hermovauriokivun hoitoon. Asiantuntijalääkäriin muukaan toisessa katsauksessa, jossa on tarkasteltu neuropaattisen kivun alaryhmiä, on todettu olevan jonkin verran näyttöä siitä, että kannabinoideista voisi olla hyötyä MS-tautiin tai HIV-infektioon liittyvän neuropaattisen kivun hoidossa, mutta niitä ei myöskään tässä alaryhmäanalyysissä suositella neuropaattisen kivun hoitoon.

Asiantuntijalääkäriin lausunto vahvistaa vakuutusosoikeuden mukaan jo tapaturmasioiden muutoksenhakulautakunnan hankkimassa asiantuntijalausunnossa esitettyä näkemystä sen suhteen, että ko. lääkkeen hyödystä neuropaattisen kivun hoidossa ei ole luotettaviin tieteellisiin tutkimuksiin perustuvaa yleistä näyttöä. Vakuutusosoikeus hylkäsi valituksen ja pysytti lautakunnan päätöksen.

Tästä esimerkkitapauksesta käy havainnollisella tavalla ilmi, että asiantuntijalääkäriin lausunnon avulla tuomioistuin pääsee käsiksi relevantin asiantuntijatiedon lähteille. Lisäksi muutoksenhakija näkee, mihin ratkaisu perustuu.

5.3 Johtopäätökset asiantuntijalääkäreiden käytön osalta

Tarkasteluaineiston pohjalta voidaan todeta, että keskeisimmät asiantuntijalääkäreiden käyttöön kannustavat tekijä ovat seuraavat:

- (1) Asiantuntijalääkäriin lausunnot laajentavat vakuutusosoikeuden käytössä olevan lääketieteellisen tiedon määrää ja rikastuttavat tämän tiedon arviointiprosessia.
- (2) Lausunnot mahdollistavat erilaisten lääketieteellisten lausuntojen suhteuttamisen toisiinsa.
- (3) Lausunnot monipuolistavat perusteluiden laatua ja lisäävät perustelujen avoimuutta suhteessa kokoonpanon sisäisiin ratkaisuihin.
- (4) Lausunnot herättävät muutoksenhakijan ja vakuutuslaitoksen mielenkiinnon joko lausua jostakin tai muuttaa toimintatapaansa.

Ratkaisuista on havaittavissa, että asiantuntijalausuntoja lienee pyydetty erityisesti niissä tilanteissa, joissa vakuutusosoikeuden kokoonpanoon kuuluvalla lääkärijäsenellä

ei ole ollut riittävän syvällistä asiantuntemusta ratkaisun kannalta olennaiselta lääketieteen osa-alueelta.

Kokonaisuutena arvioiden voidaan todeta, että ratkaisut, joissa on pyydetty ulkopuolinen asiantuntijalääkärilausunto, ovat laadukkaasti perusteltuja ja täyttävät muutoksenhakijoiden oikeusturvavaatimukset erittäin hyvin. Perustelujen kautta asianosaisilla on aito mahdollisuus nähdä, millainen lääketieteellinen selvitys on vaikuttanut asian ratkaisuun ja miten vakuutusosoikeus on arvottanut ristiriitaista selvitystä. Tässä on luonnollisesti otettava huomioon sosiaaliturva-asioiden erityispiirteet; erityisesti se, että olipa ratkaisu miten hyvin tahansa perusteltu, niin itselle epämieluisan ratkaisun hyväksymiselle on korkea kynnyks. Perustelujen näkökulmasta vakuutusosoikeuden ratkaisukäytännössä toivoisi perusteluja avattavan siten, että niissäkin ratkaisuissa, joissa ulkopuolista lääkärinlausuntoa ei ole pyydetty, lääketieteellisen selvityksen arviointia, asian niin vaatiessa, monipuolistettaisiin. Tässä on luonnollisesti otettava huomioon kulloinkin käsiteltävänä olevan asian erityispiirteet ja käytettävissä olevat resurssit.

Ratkaisuaineistoon sisältyy ratkaisuja, joissa tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätös kumotaan. Perusteluosassa heti tämän jälkeen todetaan, että "[v]akuutusosoikeus hyväksyy tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksen perustelut johtopäätöksiä lukuun ottamatta". Tämän jälkeen vakuutusosoikeus selostaa asiassa esitettyä selvitystä ja arvioi tätä eri tavoin kuin lautakunta. Esitystapa vaikuttaa lähes ristiriitaiselta. Ongelman avain on siinä, että lautakunnan päätöksen Johtopäätökset -osa sisältää – ei ainoastaan johtopäätöksiä – vaan oikeudellista ja lääketieteellistä arviointia. Informatiivisuuden vuoksi vakuutusosoikeus voisi esimerkiksi hyväksyä lautakunnan päätökset perustelut lautakunnan esittämien säännösten ja tapahtumainkuvauksen osalta ja sitten täydentää perusteluita haluamallaan tavalla.

KUVIOT

Kuvio 1. Vakuutusoikeudessa järjestetyt suulliset käsittelyt ja niiden pyynnöt vuosina 2000–2016.

Kuvio 2. Suullisten käsittelyjen lukumäärä asiaryhmittäin vuosina 2007–2015.

Kuvio 3. Vakuutusoikeuden pyytämien asiantuntijalääkärilausuntojen määrä vuosina 2012–2016.

Kuvio 4. Sairaudet ja vammat, joiden arviointiin asiantuntijalääkärilausunto on pyydetty.

Kuvio 5. Asiantuntijalääkärilausuntojen ala lukumääräisesti ja prosentuaalisesti vuosina 2014–2016.

Kuvio 6. Vakuutusoikeuden päätösten lopputulos niissä ratkaisuisissa, joissa on pyydetty ulkopuolinen asiantuntijalausunto.

LÄHTEET

HE 74/2017 vp.: Hallituksen esitys eduskunnalle toimeentuloturvan muutoksenhakulautakuntia koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

HE 104/2014 vp.: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vakuutuslainsäädännön muuttamisesta.

HE 217/1995 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hallintolainkäytöstä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.

KM 2003:3: Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö.

Paso, Mirjami – Saukko, Petri – Tarukannel, Veijo – Tolvanen, Matti: Hallintolainkäyttö. Helsinki 2015.

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2007:67

KHO 2007:68

KHO 25.9.2009 t. 2339

KHO 2010:45

KHO 2011:114

KHO 2011:117

KHO 30.4.2012 t. 1060

KHO 2013:23

KHO 2013:36

KHO 2013:75

Korkein oikeus

KKO 2003:35

KKO 2014:8

KKO 2014:90

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Schuler-Zraggen v. Switzerland 31.1.1995

Döry v. Ruotsi 12.11.2002

Lundevall v. Ruotsi 12.11.2002

Salomonsson v. Ruotsi 12.11.2002

Håkansson ja Stureson v. Ruotsi 1.3.1990

L. v. Suomi 27.4.2000

Vilho Eskelinen ym. v. Suomi 19.4.2007

Elo v. Suomi 26.9.2006

Jussila v. Suomi 23.11.2006

Pirinen v. Suomi 16.5.2006

Lehtinen v. Suomi 22.7.2008

Kaura v. Suomi 23.6.2009

Andersson v. Ruotsi 7.12.2010

Fexler v. Ruotsi 13.10.2011

Eriksson v. Ruotsi 12.4.2012

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7059 (nid.)
ISSN 1798-7067 (PDF)
ISBN 978-952-259-617-8 (nid.)
ISBN 978-952-259-619-2 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi